

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Міжнародна науково-практична конференція магістрантів

**НАУКОВІ ПОШУКИ МОЛОДІ
УХХІ СТОЛІТТІ**

**Актуальні питання розвитку аграрного
та земельного права: національний і міжнародний вимір**

18 листопада 2021 р.

Біла Церква
2021

УДК 349.41/.42-021.121/-027.1(063)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, ректор.

Варченко О.М., д-р екон. наук.

Мерзлов С.В., д-р с.-г. наук.

Димань Т.М., д-р с.-г. наук.

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.

Зубченко В.В., канд. екон. наук.

Мельник О.Г., канд. юрид. наук.

Ластовська І.О., канд. с.-г. наук.

Олешко О.Г., канд. с.-г. наук.

Відповідальна за випуск – **Олешко О.Г.**, канд. с.-г. наук.

Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права: національний і міжнародний вимір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 18 листопада 2021 р. м. Білоцерківський НАУ 67 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

УДК: 368.5

ЯЦУН М., магістрантка

Науковий керівник – МЕЛЬНИК О.Г., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В ЄС ТА УКРАЇНІ – ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Висвітлено проблему оцінки ринку страхування сільськогосподарських культур в сучасних умовах в Україні та європейських країнах.

Ключові слова: страхування, сільське господарство, страховий ринок, субсидії, інвестиції, сільськогосподарська продукція.

Страхування врожаю є небезпечним навіть для страховиків і обумовлено це природним походженням і взаємозалежністю ризиків, що реалізуються на великих площах, що призводить до втрат товарної сільськогосподарської продукції у багатьох виробників одночасно, що генерує необхідність виплати значних відшкодувань. Складність даного продукту і в його високу вартість, що разом з суспільною необхідністю для економіки держави зумовило введення державної підтримки, яка полягає в наданні з державного бюджету сільськогосподарським товаровиробникам грошових коштів у формі субсидій на компенсацію частини страхового платежу, фактично сплаченого ними за договорами страхування сільськогосподарської продукції. Багато років країни ЄС є активними учасниками на ринку страхування врожаю і намагаються зробити його більш ефективним. Для збільшення поширеності страхування, використовуються субсидії до страхових премій і обов'язковість (примус). В Україні, згідно з чинним законодавством, цей процес почався 1 липня 2012 [1]. Створено перелік вимог, яким повинен відповідати продукт, пропонований страховиком, для того щоб претендувати на дотації держави. Страховик повинен не тільки залишити досить низьким рівень тарифів, але і забезпечити адекватний рівень страхового покриття. Діапазон охоплених ризиків і страхове покриття - ключові елементи при формуванні системи доплат, вони є визначальними в розмірах страхового платежу, а отже, і розмірів державної допомоги. Немає можливості вільно розширити спектр і обсяг ризиків через обмеження встановлених державою і не таких уже й значних можливостей дрібних фермерів. Як правило, в європейській практиці виділяють три основних типи страхування врожаю: страхування від одного ризику, комбіноване страхування і комплексне страхування. У Польщі було прийнято рішення про використання комплексного страхування (від багатьох ризиків). Законодавчо дозволено страхування врожаю рослин і страхування тварин від обраних (з переліку, визначеного законодавством) фермером ризиків. Існують три варіанти використання системи страхування в сільському господарстві в країнах - членах ЄС:

- 1) страхування від стихійних лих за участю держави в покритті виплачених відшкодувань і/ або страхових платежів;
- 2) підтримка фонду взаємного інвестування, завдяки якому стає можливим розподіл ризиків між групою виробників;
- 3) використання різних інструментів, спрямованих на гарантування основних надходжень у разі надзвичайних ситуацій [2].

В європейських країнах діють програми страхування, які в основному базуються на добровільну участь і можливості допомоги від держави, з оплатою страхового платежу. У небагатьох країнах ми маємо справу з дійсно обов'язковим страхуванням сільськогосподарських культур. На практиці страхування, субсидованих державою, є найбільш ефективним лише в аграрній сфері, в тому числі страхування таких ризиків як: ризик втрати застрахованого врожаю (насаджень), знищення застрахованого врожаю, збиток від вимушеного забою, пошкодження, травм або хвороби застрахованої худоби, птиці,

кроликів, хутрових звірів, бджіл та інших тварин, в тому числі зміни цін на сільськогосподарську продукцію, від втрати прав власності або інше законна підстава за договором страхування.

Світовий досвід в галузі страхування сільськогосподарського виробництва свідчить про функціонування в багатьох країнах національних систем страхування сільськогосподарських ризиків. При цьому кожна країна створює власну, необхідну їй систему страхового захисту сільськогосподарського виробництва. Отже, зараз в світі виділилися різні підходи щодо підтримки і розвитку страхування в аграрній сфері, як необхідного інструменту стабілізації виробничого процесу і доходів сільгоспвиробників. Нажаль, фермери які виробляють продовольчі культури для домашнього споживання, особливо в країнах, що розвиваються, вважаються малозабезпеченими. Таким чином, страхування сільського господарства - це розкіш, яку мало хто з них може собі дозволити. І, можливо, це виправдовує втручання уряду, щоб зробити страхування сільського господарства більш доступним за рахунок субсидій та премії. Існує гостра потреба дати можливість бідним домогосподарствам краще справлятися з потрясіннями, очевидно, що надання субсидій коштує дорого для більшості урядів країн з розвинутою економікою [3, С.135].

Отже, моделі страхування з державною фінансовою підтримкою в аграрній сфері в різних країнах характеризуються наступними ключовими особливостями: держава бере активну участь у діяльності системи; політика держави в сфері страхування є прозорим і послідовним; страхування є добровільним; створюються спеціальні державні установи для вироблення і реалізації політики держави у зазначеній сфері; держава може надавати необхідні для планування субсидії як сільгоспвиробникам, так і страховим організаціям; держава розвиває альтернативні форми фінансування і страхування на випадок настання стихійне лих. Кожна з моделей має свої переваги і недоліки, проте все більше країн виявляють Інтерес саме до змішаної моделі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України Відомості Верховної Ради України, 2012, № 41, ст. 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
2. Kaczała M. Skuteczne ubezpieczenia w zarządzaniu gospodarstwem rolnym. Wiadomości Ubezpieczeniowe. 2008. № 3-4
3. Павленко О. П. Страхування як метод фінансової безпеки аграрних виробників: сучасні тенденції та світовий досвід. Modern economics. 2018. № 8. С. 134-141.

УДК: 330.322

ВОЙТКО В., магістрант

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Одним із питань розвитку економіки аграрного сектору в сучасній Україні є забезпечення сільського господарства необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами, основним джерелом яких є інвестиції. В даний час Україна перебуває в інвестиційній кризі, яка характеризується зниженням інвестиційної активності суб'єкта господарювання через низький рівень активності інвесторів. Через це несприятливий інвестиційний клімат у країні, що, у свою чергу, виник через нестабільне та надто ризикове економічне становище країни.

Ключові слова: інвестиції, аграрний сектор, державна інвестиційна політика, інвестиційний клімат, інвестиційна активність.

В економіці аграрного сектору України в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів та обмежених можливостей державної підтримки інвестування та наявності високого рівня ризиків для здійснення інвестиційної діяльності, інвестиційну політику держави необхідно

направити на впровадження ефективних механізмів залучення вітчизняного та іноземного капіталу, стимулювання та створення ефективної системи контролю інвестиційними процесами в аграрному секторі економіки.

Сільське господарство – це та галузь промисловості національної економіки, стан якої у прямому співвідношенні залежить від грошей, закладених у її розвиток, а саме – від інтенсивності інвестиційної діяльності. Саме активна державна інвестиційна діяльність в аграрному секторі – запорука його стабільного розвитку та ефективності.

У науковій літературі значна увага приділяється різним підходам формування інвестиційної політики. Однак майже всі згодні з тим, що повна відмова від державних інвестицій, що забезпечують сільськогосподарського товаровиробника, неможлива через особливості його галузі. Водночас існують різні точки зору щодо рівня інвестиційної підтримки аграрного сектору з боку держави, коли йдеться про його основні складові, їх залежність та пріоритетність розвитку на кожному етапі [3, с.50].

Основною функцією держави в ринковій економіці є не реалізація капітальних вкладень у виробництво (крім галузей, пов'язаних з національною безпекою або з наслідками кризи), а умова залучення інвестицій, виконання ролі як гаранта інвестицій та стабільність отримання прибутку. Держава повинна регулювати інвестиційний процес на законодавчій основі. Державна політика має стати одним із факторів прийняття рішень щодо економічної перебудови інвестиційної діяльності в аграрному секторі.

Для макроекономічної допомоги інвестиційній діяльності система управління, у розпорядженні якої є такі важелі прямої дії як централізований державний капітал-інвестиції в об'єкти національної цінності, розвиток державного сектору економіки, органи відповідальні, тому непрямі можливості регулювання інвестиційного середовища за рахунок грошових, бюджетних (фінансування окремих національних програм стратегічного характеру, грантів, субсидій тощо що), антимонопольну та амортизаційну політику [4, с.59-60].

Основною причиною кризи сільськогосподарського виробництва багато економістів називають, насамперед, ослаблення державного контролю та підтримки ролі агропромислового комплексу. Навпаки, у розвинених країнах вартість державної підтримки агропромислового комплексу зростає. Звинувачення в реалізації аграрної політики як лінії та непрямой підтримки постійно зростають, як стверджує практичний працівник країн ЄС [2, с.214].

Політика грошово-кредитної стратегії держави впливає на умови інвестування, регулюючи оборот і роботу банківської системи, що, по суті, здійснює збільшення грошей в економічній системі не завжди на еквівалентній основі щодо сільськогосподарської галузі. До основних інструментів інвестиційного стимулювання слід віднести:

- норми страхових заборгованостей, які мають належати комерційним банкам та відволікати певну частину послуг від активного використання для кредитування та інвестування;
- курс реєстрації Національного банку, де він продає кредитні ресурси комерційним банкам, збільшуючи або зменшуючи обсяги кредитних джерел для фінансування інвестицій;
- операції з державними цінними паперами на відкритому ринку. Встановлюючи вигідні умови (як ціну або дивіденди) для цінних паперів, держава стимулює їх придбання юридичних та фізичних осіб та зменшує кількість вільних грошей, які можна використати для фінансування інвестицій через банківську систему [1, с. 145].

Слід зазначити, що особливості нинішньої нестабільної (кризової) економічної ситуації обмежують масштаби участі комерційних банків в інвестиційній діяльності. На цей процес впливає ряд факторів: суперечність між процентними ставками та ризиками надання кредитів, відсутність достатньої кількості заборгованостей за зростаючих кредитних ризиків. У світовій практиці довгострокові кредити характеризуються, як найнадійніші, тим більше мінусів мають процентні ставки, а в Україні вони кваліфікуються з найбільшим ризиком. У банків є високорентабельна альтернатива інвестування в короткострокові облігації, а також

можливість їх використання в інших прибуткових короткострокових операціях. Ринок цінних паперів корпоративної України недостатньо розвинений, а капітальні вкладення та облігації акціонерних товариств, зокрема аграрних, на сучасному етапі розвитку економіки вважаються банками неліквідними.

Таким чином, щодо механізму збільшення довгострокового кредитування частини доходів доцільно прийняти ряд заходів: зменшити податки на прибуток з довгострокових кредитів, що спрямовується в аграрний сектор; встановити ці банки, що частина цих інвестиційних кредитів перевищує певний ліміт, отримують додаткові податкові відрахування тощо. Іншими словами, необхідно не декларувати економічні реформи в банківській сфері, аграрній сфері, а забезпечити їх реалізацію [1, с. 144].

Для стимулювання інвестиційної діяльності банків доцільно застосовувати лізингові програми кредитування, що, у свою чергу, значною мірою вирішує проблему старіння технічної бази та іпотеки майна підприємств, що особливо актуально в аграрному секторі.

Беручи до уваги досвід різних країн щодо організації кредитування сільськогосподарських товаровиробників, вважаємо, що кредитна політика для підприємств цієї сфери має включати:

- сприятливе кредитування сільськогосподарських товаровиробників, що передбачає збільшення частини довгострокових кредитів, зниження процентних ставок, розвиток іпотечних операцій як однієї з форм державного вигідного кредитування;
- розвиток аграрного кредиту за такими напрямками, як: кредитування виробників безпосередньо з державних джерел через механізм іпотечних операцій;
- розвиток іпотечного кредитування в комерційній системі банків: створення селянських кооперативних кредитних установ, інтегрованих структур.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Касич А.О. Вплив бюджетно-податкової політики на інвестиційно-інноваційну активність підприємства. Актуальні проблеми економіки. №11. 2018. С. 144–152
2. Ковальчук І.В. Нормативно-правове забезпечення концепції політики сталого розвитку сільських територій. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: кол. моногр. Київ: Центр учбової літератури, 2019. С. 215–226.
3. Коновал О.І. Ефективність інвестування у приріст оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2016. № 11. С. 49–54.
4. Ланченко, Е.О. Формування і реалізація інвестиційної політики в аграрного сектору економіки України. Агроінком. №11-12. 2015. С. 59–64

УДК 330:321

КОТІКОВ О. І., магістрант

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ ВІДНОСИН

Україна може брати участь в міждержавних об'єднаннях і передавати їм частину своїх повноважень відповідно до міжнародних договорів, якщо це не тягне за собою обмеження прав і свобод людини і громадянина і не суперечить основам конституційного ладу України. Дані положення мають універсальне значення і поширюються на всі галузі вітчизняного права. Стосовно сфери аграрного права можна сказати, що завдяки цим положенням міжнародне аграрне право в тій чи іншій мірі виступає як частина вітчизняного аграрного права.

Ключові слова: аграрні відносини, аграрний сектор, міжнародне аграрне право, галузь аграрного права, сфера аграрного права.

Українська держава періоду незалежності робить активні зусилля для того, щоб стати рівноправним членом міжнародного співтовариства. У цьому плані, істотним нововведенням законодавства нашої держави, є визнання норм міжнародного права в тій чи іншій мірі складовим елементом вітчизняної національної правової системи.

Відповідно сказаного в сучасних умовах і в сфері аграрно-правової науки, в повній мірі слід вести мову про передачу переваг міжнародно-правовому регулюванню аграрних відносин і про взаємодію вітчизняного аграрного права з міжнародним аграрним правом. Про шляхи взаємодії норм міжнародного права і українських національних галузей права, сьогодні пишуть представники екологічного права, цивільного права, кримінального права, фінансового права і т.д. Лише представники аграрного права досі продовжують писати про правове регулювання аграрних відносин у зарубіжних країнах.

Останнім часом і в працях представників вітчизняного аграрного права зустрічаються посилання на міжнародне аграрне право. Правда це робиться тоді, коли самі представники міжнародного права про міжнародне аграрне право і не висловлюються. Сьогодні питання про міжнародному правовому регулюванні аграрних відносин слід визнати актуальною проблемою, яка потребує всебічного наукового опрацювання.

До проблеми міжнародного регулювання аграрних відносин зверталися і науковці юристи-аграрники різного покоління. Серед них слід відзначити праці Л.І. Лембо, І.В. Павлова, Б.Д. Ключина, В.А. Кікотя, Л.П. Фоміной і т.д.

Конституція України передбачає, що загальновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори Української держави є складовою частиною її правової системи. Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж передбачені законом, то застосовуються правила міжнародного договору [4].

В даний час Україна є учасницею понад 30 конвенцій і угод, що належать до сфери міжнародного аграрного права. Це можливо, і трохи в порівнянні, скажімо, з областю співробітництва з охорони навколишнього середовища або в області трудового права. Але в той же час про початок активізації України в міжнародному аграрно-правовому співробітництві сьогодні можна цілком говорити. До цього Україну підштовхує і проведена його нова політика, суть якої полягає не тільки в тому, що вона прагне інтегруватися зі світовим співтовариством з усіх галузей зв'язку, але і в тому, що в Україні спостерігається децентралізація державної влади, коли надаються більш широкі права і повноваження щодо участі в міжнародних зв'язках органам державної влади та місцевого самоврядування.

Як вказується в літературі з міжнародного права, взаємодія міжнародного і внутрішньодержавного (національного) права обумовлено такими об'єктивними чинниками – по відношенню до правових категорій, як взаємозв'язок зовнішньої і внутрішньої політики. Держави виступають в нормотворчих процесах як творці одночасно внутрішньодержавних правових норм і міжнародно-правових норм. Тільки в першому випадку в правових нормах виражаються власні інтереси держави, а в другому – взаємоузгоджені з іншими державами інтереси. В результаті з'являються внутрішньодержавні закони і інші нормативні правові акти і міждержавні договори і зобов'язання [2].

Залишаючи осторонь спір, який виник в літературі з міжнародного права щодо концепцій трансформації міжнародно-правових норм у національно-правові норми, міжнародних договорів у внутрішньодержавне законодавство відзначимо лише те, що в сучасних умовах неможливо ніяк обійти (та це й не потрібно) питання про співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права. Про це сьогодні заговорили представники багатьох галузевих юридичних наук. Неможливо уникнути цього питання і в науці українського аграрного права. Тому не заглиблюючись в теоретичну суперечку щодо форм взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права тут ми будемо вести розмову про вплив норм міжнародного аграрного права на формування або точніше на переформування традиційного українського аграрного права. Вести мову саме в цьому плані нас обумовлює і та обставина, що українське аграрне право на сьогодні з різних причин ще явно відстає від

рівня регулювання аграрних відносин в розвинутих ринкових країнах і, природно від норм міжнародного аграрного права.

Стан нашого аграрного сектора підказує саме такий підхід, а не інший. На це націлюють і потреби реалізації положень, закріплених в Конституції України. Адже на підставі цієї статті вперше в нашій державі, за всю її історію, оголошено, що загальновизнані принципи і норми міжнародного права є складовою частиною її правової системи. Незважаючи на те, що як в радянській, так і пострадянської аграрно-правовій науці увагу на міжнародні норми, що регулюють аграрні відносини не приділялося, навряд чи сьогодні можна заперечувати те положення, що норми міжнародного права мають істотне значення для всебічного осмислення сутності і природи аграрного права будь-якої сучасної національної держави. Сьогодні аграрні відносини всередині будь-якої цивілізованої держави регулюються нормами аграрного права цієї держави з урахуванням вимог норм міжнародного права.

Важливим етапом формування оновленого предмета аграрного права України та фактор забезпечення сталого розвитку аграрної сфери, що було запровадження з 1 січня 2016 року 17-ти Цілей сталого розвитку, проголошених в резолюції «Перетворення нашого світу: порядок денний в сфері сталого розвитку на період до 2030 року», схваленої на Саміті 70-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН у м. Нью-Йорк 25 вересня 2015 року [5, с. 108].

Мета резолюції – одна з ключових доміант забезпечення сталого розвитку агросфери та подальшого формування й реалізації норм вітчизняного аграрного права, а її досягнення дозволить подолати голод, забезпечити продовольчу безпеку, поліпшити кількість, поживність і якість харчування і сприятиме сталому розвитку сільського господарства.

Так, наприклад, щоб стимулювати реформи в галузі сільськогосподарського маркетингу і торгівлі сировинними товарами в країні, у вересні 2020 року уряд Індії прийняв наступні нові правила (які були введені в червні 2020 року):

1. Закон про основні товари (поправка) 2020 року, який знімає існуючі обмеження на складування продуктів харчування і надає фермерам свободу виробляти, зберігати, переміщати, поширювати і поставляти продукти харчування.

2. Закон 2020 року про торгівлю сільськогосподарською продукцією і комерції (сприяння і сприяння), спрямований на ослаблення обмежень, що накладаються комітетами з маркетингу сільськогосподарської продукції (АРМС) (які вимагали від фермерів продавати продукцію ліцензованим державою агентам на певних ринках (mandis)) і сприяє безбар'єрного торгівлі, дозволяючи фермерам продавати свою продукцію іншим покупцям за межами цих мандатів. Закон також пропонує створити платформу для електронних торговельних операцій.

3. Угода про фермерські господарства (розширення прав і можливостей і захист), Закон про гарантії цін і фермерських послуги 2020 року, який передбачає національну основу для фермерських угод (контрактне сільське господарство), які:

- захищає і дає фермерам можливість взаємодіяти з агробізнесом, переробниками, оптовими торговцями, експортерами або великими роздрібними торговцями для надання сільськогосподарських послуг і продажу майбутньої сільськогосподарської продукції по взаємно узгодженою ціною шляхом укладення прямих контрактів; а також

- дає фермерам доступ до сучасних технологій і більш якісних ресурсів [1].

Ще більший зсув акцентів в політиці ЄС на проблеми продовольчої безпеки сталося під впливом зростання цін на продовольство в 2007-2008 рр.. і особливо в 2010 р в результаті різкої волатильності цін на пшеницю на світовому ринку.

Логічним у цьому світлі видається позиція Європейської комісії та Європейського парламенту, які схильні розглядати продовольчу безпеку в якості ключової теми реформування ЄАП на період після 2013 р. «Особливо наголошувалося на необхідності збільшення аграрного потенціалу ЄС з метою довгострокового та гарантованого забезпечення продовольчої безпеки громадян Європи»[3].

У більш розгорнутому вигляді ця теза зафіксований в Паризькій Декларації з ЄАП ЄС,

прийнятої за ініціативою Франції в грудні 2009 р. у ній стверджувалося, що в умовах кліматичних змін, глобальної політичної та продовольчої нестабільності, коливань цін на світових ринках і загострення проблем зі здоров'ям населення планети тільки амбітна і всеохоплююча континентальна політика може зберегти незалежність Європи. І для цього необхідний широкий консенсус в ЄС щодо надання продовольчої безпеки першорядного значення як головної мети ЄАП на найближчу перспективу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Land and Property Tax: United Nations Human Settlements Programme. URL:https://www.glt.n.net/jdownloads/GLTN%20Documents/land-property-tax_a-policy-guideeng2011.pdf.
2. Kovalchuk I., Melnyk V., Novak T., Pakhomova A. Legal Regulation of Agricultural Taxation. European Journal of Sustainable Development. 2021. Vol. 10. № 1. P. 479–494. DOI: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p479
3. Зінчук Т. О. Сучасна парадигма Спільної аграрної політики ЄС як протидія глобальним викликам та дезінтеграції. Економіка АПК. 2017. № 10. С. 78–85. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_10_14.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Скомороха В. Практика Конституційного суду України як засіб імплементації європейських стандартів прав і свобод людини в Україні. Вісник Конституційного Суду України. 2000. № 5. С. 61–88.

УДК 349.422

ШАПОВАЛОВА А. М., магістрантка

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Розвиток інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників багато в чому на даний час залежить від кількості зацікавлених платоспроможних сільськогосподарських організацій і бюджетної фінансової підтримки.

Ключові слова: інформаційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, інформаційна політика, інформаційно-консультативна служба, агропромислове виробництво.

Стратегія інформаційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки спрямована на формування ефективного, соціально орієнтованого сільськогосподарського сектору економіки, який повинен відповідати потребам внутрішнього ринку і забезпечувати лідируючі позиції в світі на основі його різноманітності і пріоритету підтримки фермерських господарств, які проживають в сільській місцевості, поєднуючи права на землю, з роботою над нею, а також власними економічними інтересами з соціальною відповідальністю перед суспільством.

Основною метою інформаційно-інноваційного розвитку аграрного сектору є підвищення ефективності агропромислового виробництва на основі освоєння досягнень науково-технічного прогресу, передового виробничого досвіду і доведення до господарюючих суб'єктів наукової, технологічної та ринкової інформації.

Реалізація даної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- надання сприяння сільгосптоваровиробникам в освоєнні інноваційних розробок, передового досвіду і методів господарювання в умовах ринкової економіки;
- збір, обробка і доведення до сільськогосподарських товаровиробників затребуваною ними інформації;
- участь, спільно з органами управління АПК, в реалізації державної агропродовольчої політики;
- консультування сільгосптоваровиробників з питань організації та управління

виробництвом, ефективних технологій, бізнес-планування, бухгалтерського обліку, законодавства та інше;

- участь в реструктуризації і відновлення економіки неплатоспроможних господарств;
- підвищення рівня знань та практичних навичок сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення;
- підготовка пропозицій для органів управління АПК на розробку прикладних науково-дослідних робіт;
- розробка і реалізація заходів зі сталого розвитку сільської місцевості.

3 безлічі причин, що стримують розвиток інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, найбільш значущими є:

1. Невизначеність правового статусу. Незважаючи на визнання необхідності розвитку системи, в тому числі Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722.2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», інформаційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників не має самостійного правового статусу.

2. Проблема кадрового забезпечення. Брак кваліфікованих консультантів є причиною недостатньої активності розвитку і розширення впливу системи на ефективність сільськогосподарського виробництва.

3. Низька ступінь комунікативності регіонального сільськогосподарського консультування з районними сільськогосподарськими організаціями, що не дозволяє забезпечити повсюдну доступність сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення до консультаційних послуг.

4. Стан матеріально-технічної бази. Незабезпеченість необхідним обладнанням і засобами зв'язку відбивається негативно на розвитку такого напрямку діяльності як консультування сільгосптоваровиробників, відсутність польових приладів вимагає заміни і застаріле лабораторне обладнання. Залишаються проблеми забезпечення транспортними засобами та програмними продуктами, а також низький рівень державного фінансування розвитку даного виду діяльності.

Для вирішення вищевикладених проблем, слід звернути увагу на наступне:

1. Найбільш важливими напрямками консультаційної діяльності на сучасному етапі розвитку сільськогосподарського виробництва та сільських територій є модернізація та інноваційне оновлення сільськогосподарського виробництва, розвиток малих форм господарювання і вирішення проблеми зайнятості сільського населення.

2. У частині розвитку інституту сільськогосподарського консультування, вдосконалення механізмів їх взаємодії з регіональними органами управління АПК найбільш перспективними організаційними формами слід визначити установи з розвиненою мережею районних центрів. Для забезпечення повсюдного доступу сільськогосподарських товаровиробників і сільського населення необхідно більш активно розвивати районний рівень регіональних систем інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.

3. Інноваційне спрямування інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників потребує суттєвого вдосконалення, особливо в частині маркетингу потреби в наукових розробках, формування і використання інформаційних ресурсів і трансферту інновацій. Консультаційна допомога повинна бути спрямована на отримання реального економічного ефекту. Розвиток виставково-демонстраційної діяльності є одним з ефективних напрямків поширення інноваційних технологій і науково-технічних досягнень.

4. В якості перспективи розвитку консультаційної діяльності в можна позначити створення Центру інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з районними консультаційними центрами. Внаслідок чого буде досягнуто різноманітність консультаційних послуг. При цьому потрібно буде добитися ефективної взаємодії Центру з Міністерством аграрної політики та продовольства України, ВУЗами та фінансовими і кредитними установами. Для успішного функціонування слід обмінюватися досвідом з інформаційно-консультаційними службами інших регіонів.

5. Систематизувати і впорядкувати систему консультування сільськогосподарських

товаровиробників на загальнодержавному рівні допоможе прийняття закону «Про інформаційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників». На регіональному рівні можливе розробити і прийняти регіональні цільові програми розвитку консультаційної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам та сільському населенню, в яких передбачити цільові індикатори розвитку, конкретні заходи та ресурсне забезпечення.

Отже, доведення до сільськогосподарських товаровиробників інформації про наукові досягнення і інноваційних продуктах залишається одним з складних завдань. Особливе місце у вирішенні цього питання займає інформаційно-консультаційна служба (дорадництво) АПК. Поряд з уже традиційно застосовуваними структурами (науково-виробничими структурами, службами впровадження наукових установ) інформаційно-консультаційна служба, будучи носієм інформаційних ресурсів, науково-технічної інформації, покликана здійснювати взаємодію з товаровиробниками в освоєнні науково-технічних досягнень і передового досвіду, реалізацію інноваційних проектів, що дозволяють збільшувати обсяги виробництва та реалізації товарної продукції. Надання ринкової інформації сприяє цивілізованим відносинам на внутрішньому і зовнішньому ринках, позитивно впливає на забезпечення продовольчої незалежності країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kovalchuk I., Melnyk O., Pakhomova A. Commercial and Legal Regulation of Advisory Services in the Ukrainian Agrarian Business Prospect Reform. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9. № 3. P. 538–548. DOI:10.14207.ejsd.2020.v9n3p538
2. Ковальчук І.В. Перспективи реформування правового регулювання дорадництва в аграрному бізнесі України. Актуальні питання державотворення в контексті сучасних цивілізаційних викликів: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція (Черкаси, 26-27 листопада 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 221-223.
3. Про схвалення «Концепції стимулювання розвитку підприємництва на сільських територіях до 2030 року»: проект розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2021 р. URL:<https://minagro.gov.ua.ua.npa.pro-shvalennya-konceptsiyi-stimulyuvannya-rozvitku-pidpriyemnictva-na-silskih-teritoriyah-do-2030-roku>
4. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. Дата оновлення: 10.01.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua.laws.show.806-2013-%D1%80>

УДК 330:311

ПАСТУХОВА М. О., магістрантка

Науковий керівник – **СОКИРИНСЬКА О.А.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СИСТЕМА ДЖЕРЕЛ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

Нормативно-правові акти, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів агробізнесу складають окремий інститут законодавства, норми якого мають загальні ознаки законодавства про зовнішньоекономічну діяльність та свої особливі, пов'язані зі специфікою сільськогосподарського та агропромислового виробництва. Джерелом права в юридичній науці визнається спосіб зовнішнього вираження і закріплення правових норм, який засвідчує їх загальнообов'язковість.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, суб'єкти агробізнесу, агропромислове виробництво, аграрна сфера, міжнародне регулювання аграрного сектору.

Ще однією особливістю в сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу, пов'язаною з участю у відносинах іноземного елемента, є наявність в системі правових джерел значного масиву норм міжнародного права. Таким чином, систему джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу

можна поділяти за різними ознаками, зокрема, на Конституцію, закони і підзаконні акти, загальні і спеціальні, національні (внутрішні), іноземні і міжнародні акти.

На національному рівні провідним джерелом правового регулювання будь-якої сфери суспільних відносин в державі є Конституція України. Щодо сфери зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, Конституція України визначає, що, відповідно до ст. 92, засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи визначаються виключно законами України, а відповідно до ст. 116 Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності, митної справи. Важливе значення для регулювання сфери зовнішньоекономічної діяльності мають норми Конституції про статус міжнародних договорів (ст. 9), про статус іноземців (ст. 26), про право на не заборонену законом підприємницьку діяльність (ст. 42) тощо.

Важливим загальним джерелом правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу є Господарський кодекс України, в якому правовому регулюванню зовнішньоекономічної діяльності присвячений розділ 7 «Зовнішньоекономічна діяльність», який включає гл. 37 «Загальні положення» та гл. 38 «Іноземні інвестиції».

Цивільний кодекс України, хоча й не містить спеціального регулювання зовнішньоекономічної діяльності, проте є джерелом правового регулювання цієї діяльності у тій частині, яка стосується цивільно-правових відносин.

Провідним спеціальним джерелом правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності аграрних суб'єктів є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р., який визначив основні правові поняття зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Ще одним важливим законодавчим актом є Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р., який встановлює порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України та національному законодавстві.

У структурі законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів агробізнесу важливе місце займають норми загального законодавства, які визначають уніфіковані принципи, форми, способи здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Серед таких актів особливу роль відіграють Закони України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р., «Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті» від 23 вересня 1994 р., «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» від 22 грудня 1998 р., «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» від 22 грудня 1998 р., «Про захист національного виробника від субсидованого імпорту» від 22 грудня 1998 р., «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» від 23 грудня 1998 «Про єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 р. та інші законодавчі акти. Серед спеціальних законодавчих актів можна назвати Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17 липня 1997 р., який встановлює порядок тарифного і нетарифного регулювання імпорту сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки для створення рівних умов конкуренції між продукцією вітчизняного виробництва та продукцією нерезидентів, а також деякі методи підтримки сільськогосподарських товаровиробників України. До спеціальних законодавчих актів відносяться також Закон України «Про державне регулювання виробництва і торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами» від 19 грудня 1995 р., а також Закон України «Про вивізні (експортні) мито на живу худобу та шкіряну сировину» від 7 травня 1996 р.

Особливе місце в структурі законодавства щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу мають підзаконні акти зовнішньоекономічного права, до яких належать укази, постанови, накази, рішення, розпорядження тощо, які приймаються Президентом України та відповідними органами виконавчої влади, до числа яких відносяться

Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство економіки, Антимонопольний комітет, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі. Серед таких актів на особливу увагу заслуговує Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження обсягів квот на окремі види сільськогосподарської продукції, експорт якої підлягає ліцензуванню до 30 квітня 2008 р., та порядку видачі ліцензії» від 26 вересня 2007 р № 1179, Наказ Міністерства економіки України «Про порядок ліцензування експорту окремих видів сільськогосподарської продукції» від 2 листопада 2007р. №368.

Міжнародні джерела можна розглядати з погляду двох категорій – міжнародних договорів та міжнародних торгових звичаїв.

Міжнародні договори України у статусі джерел, в тому числі й зовнішньоекономічного права, визначаються відповідно до ст. 9 Конституції України, яка встановлює, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. А укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Міжнародні торгові звичаї та загальновизнані міжнародні правові принципи і норми в економічній сфері вважаються одним із найважливіших джерел зовнішньоекономічного права і утворюють так зване транснаціональне економічне право та право комерсантів, яке часто йменується як «lex mercatoria» (лат. – торгове право) [4, с. 21].

Міжнародні торгові звичаї знаходять свою систематизацію в актах низки провідних міжнародних неурядових організацій, до числа яких належать Міжнародний інститут з уніфікації приватного права (УНІДРУА) та Міжнародна торгова палата у Парижі (МТП). Один із найвідоміших документів УНІДРУА – це принципи міжнародних комерційних договорів (Принципи УНІДРУА). Широко відомі також публікації МТП, зокрема, правила тлумачення міжнародних комерційних термінів – Інкотермс (остання редакція – від 2000 р., Публікація МТП № 560).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 29. Ст. 377.
2. Про захист національного виробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22 грудня 1998 р. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 12-13. т.80.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
4. Правові основи зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу: Підручник. В.І. Курило, І.В. Ковальчук, А.О. Сільнова, І.В. Гиренко; за заг. ред. д.ю.н., проф. В.І.Курила. К.: Магістр-XXI сторіччя, 2011. 280 с.

УДК 330:220

СОЛОДКИЙ О. Є., магістрант

Науковий керівник – **СОКИРИНСЬКА О.А.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОБІЗНЕСУ

Правове регулювання в аграрній сфері включає орієнтацію на проведення аграрно-земельної реформи, яка має антимонопольну спрямованість, на підвищення престижності селянської праці і рівня життя в селі, на перетворення структурної, інвестиційної, податкової політики, що забезпечує пріоритетний розвиток АПК, а також формування ринкових соціально-економічних структур, що функціонують на основі різних форм власності і господарювання.

Ключові слова: правове регулювання, аграрна сфера, пріоритетний розвиток АПК, державне регулювання, аграрна політика.

На сучасному етапі розвитку держави відбувається формування ряду нових функцій держави, крім правотворчості, однією з яких виступає земельна функція. Земельна функція держави – це обумовлене завданнями сучасного історичного етапу розвитку держави сукупність напрямків її діяльності, що реалізуються за допомогою нормативно-правового закріплення повноважень державних органів і захисту правоохоронними органами справедливого і прозорого механізму придбання і перерозподілу земельних ресурсів серед учасників цивільного обороту, забезпечення раціонального використання та охорони земель в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Виробничо-господарська діяльність в сфері сільського господарства є одним з найважливіших об'єктів правового регулювання галузі аграрного права. Однак в самій цій виробничо-господарській діяльності правовому регулюванню підлягають переважно питання, пов'язані з організаційними формами діяльності самих сільськогосподарських товаровиробників, переробників сільськогосподарської продукції, господарюючих суб'єктів, зайнятих наданням в сфері сільського господарства послуг (в тому числі логістичних, маркетингових та інших) та реалізацією продукції сільського господарства. Такі відносини найбільшою мірою потребують та залежать від якісного правового регулювання, оскільки їх формалізація – необхідна умова впливу держави на зазначені суб'єкти безпосередньо, та як наслідок, на виробництво сільгосппродукції.

Оптимізація організаційно-правових форм діяльності сільськогосподарських товаровиробників – найбільш важлива і складна ланка в правовому регулюванні. Всі інші – природні, технологічні та економічні чинники ведення агробізнесу – акумулюються в діяльності кожного окремого підприємства аграрного сектору, висвітлюючи проблемні ділянки, а також потенційні можливості, представлені його організаційно-правовими механізмами.

Цілком зрозуміло, що сама організація праці на сільськогосподарських підприємствах містить комплекс соціально-технічних особливостей, які є в узагальненому, сумарному вигляді одним із системоутворюючих ознак аграрного права [4, с. 9]. Але не слід обмежуватися тільки виробничою ознакою цих соціальних відносин. Питання, пов'язані з виплатою державних пенсій або наданням певних соціальних пільг працівникам сільського господарства, знаходяться за межами сільськогосподарських правовідносин. Разом з тим не слід виключати зі сфери сільськогосподарських правовідносин ті соціальні відносини, які визначені побутовими та іншими соціальними умовами проживання працівників аграрного сектору економіки в конкретній сільській місцевості, оскільки вся соціальна інфраструктура відповідної об'єднаної територіальної громади об'єктивно підпорядкована завданням сільськогосподарського виробництва.

Для ефективності сільськогосподарського виробництва важливі не тільки ті соціальні умови для працівників, які складаються безпосередньо на виробництві, а й, перш за все, соціальні умови місця їх проживання, які забезпечують повноцінне існування і розвиток працівників і їх сімей. Відмінністю цих відносин від загальної державної соціальної політики та прийнятих на її основі заходів є локальний, можна сказати, персоніфікований характер їх прояву. Дані соціальні відносини є вбудованими в систему сільськогосподарських відносин на території окремої об'єднаної територіальної громади і складають один з його необхідних елементів. Однак головну консолідуючу роль у цьому процесі відіграють органи місцевого самоврядування. Через свої владні повноваження вони вибудовують конкретну модель цих відносин, яка повинна втілити в собі якийсь баланс соціальних і господарсько-економічних інтересів людей [4, с. 11].

Характеризуючи сферу правового регулювання сільськогосподарських відносин, поряд з виробничою і соціальною сферою необхідно згадати і сферу, яка відноситься до належного підтримання та використання навколишнього природного середовища. Багато вчених вважають цю проблему предметом самостійної галузі екологічного права. Безсумнівно, що дії органів місцевого самоврядування по відношенню до такого важливого об'єкту природних ресурсів, як земля, мають комплексний характер, що виявляється, з одного боку,

в організації землеустрою та землекористування для здійснення сільськогосподарського виробництва, з іншого – в охороні земельних ресурсів як екологічного об'єкта від корозії, забруднення і іншого шкідливого впливу.

Природні ресурси – це важлива складова технологічного процесу в сільському господарстві, без якої неможливо сільгоспвиробництво. Саме природні ресурси визначають об'єктивні можливості розвитку того чи іншого сектора сільського господарства, з урахуванням властивостей і проявів цих природних ресурсів обираються адаптовані до них технологічні процеси виробництва.

Звичайно, не всі види природних ресурсів в рівній мірі володіють інтегруючими соціальні відносини людей властивостями. Внаслідок цього правові відносини в сфері землеустрою врегульовані не тільки у Земельному кодексі, а й становлять предмет самостійної галузі земельного права.

Особливості тих чи інших природних ресурсів такі, що крім природоохоронного вони можуть мати і виробниче значення. Внаслідок цього виникає завдання посилення комплексного і систематизованого правового регулювання і впливу на ці відносини, що можливо забезпечити лише через відповідні інститути влади, в тому числі через органи місцевого самоврядування. Через нормативно-правові акти органів публічної влади досягається збалансоване правове регулювання цих відносин, ліквідуються перекося, які незмінно виникають при різних, іноді діаметрально протилежних завданнях, з одного боку, щодо збереження, з іншого – у сфері використання природних ресурсів.

Особливості правового регулювання сільськогосподарських відносин проявляються в предметному регулюванні цих відносин. Досить часто, всупереч правилам законодавчої техніки, законодавець прагне до тематично повного висвітлення тієї чи іншої сфери сільськогосподарського виробництва. Такий підхід до правового регулювання властивий для екологічних відносин, що обумовлено необхідністю всебічного та комплексного обліку умов охорони і використання того чи іншого виду природних ресурсів [1, с. 189].

У всьому різноманітті правових відносин у сфері сільського господарства і природних ресурсів важливо виділити ту групу суспільних відносин, яка опосередкована владними повноваженнями органів місцевого самоврядування. Важливість цих відносин обумовлена не тільки, як уже зазначалося вище, консолідуючою роллю органів місцевого самоврядування, які зводять воедино різнопланові і різноцільові проблеми сільського господарства і охорони навколишнього середовища, а й в тому, що ситуаційно органи місцевого самоврядування знаходяться в такому положенні, яке забезпечує найкоротший і швидкий контакт між учасниками правовідносин у процесі прийняття рішення, дії та отримання результату [3, с. 242]. Це найбільш насичена, динамічна і розвивається сфера правовідносин, що охоплює до того ж більшість суб'єктів сільськогосподарських і природоресурсних відносин. При її практичному втіленні владні повноваження органів місцевого самоврядування дають негайний результат, який підтверджує або спростовує правильність обраного рішення.

Тим часом регулювання і розгляд питань сільськогосподарських і природоресурсних відносин саме в цьому ракурсі не знайшло належного відображення ні в чинному законодавстві, ні, тим більше, в науково-правничій літературі. Традиційно, ще з часів існування місцевих рад народних депутатів, тепер уже муніципальним органам влади відводиться роль допоміжних владних структур, які виконують на місцях ті чи інші державні функції.

Як правило, в чинному сільськогосподарському та природоресурсному законодавстві не передбачені які-небудь спеціальні функції для органів місцевого самоврядування, не представлені можливості по самостійній додатковій регламентації ними відповідних правовідносин. Тим часом, цей прихований потенціал правотворчих і організаційних можливостей органів місцевого самоврядування при вмілому керівництві з боку компетентних державних структур міг би сприяти вирішенню багатьох проблем ефективного управління сільським господарством і природними ресурсами. Звичайно, рішення таких

проблем органами місцевого самоврядування можливо тільки в тісній координації з державними органами, сільськогосподарськими підприємствами і організаціями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальчук І.В. Європейський досвід нормативно-правового забезпечення концепції політики сталого розвитку сільських територій: екологічний аспект. Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 188–189.
2. Ковальчук І.В. Нормативно-правове забезпечення концепції політики сталого розвитку сільських територій. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: кол. моногр. Київ: Центр учбової літератури, 2019. С. 215–226.
3. Ковальчук І.В. Правовий аспект реформи децентралізації в Україні в розрізі євроінтеграційних процесів. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 241–243.
4. Мельник Л. Ю. Стан і перспективи трансформації особистих селянських господарств у агробізнесові господарства. Агросвіт. 2016. № 8. С. 9–14.

УДК: 343

ЦИМБАЛЮК Н.Р., магістрантка

Науковий керівник – **НІКІТЕНКО О.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ХАРАКТЕРНІ СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

В тезах конференції ми звернулись до способу вчинення кримінального правопорушення, як одного з основних елементів обставин доказування у кримінальному провадженні. Проаналізували способи вчинення кримінальних правопорушень, зокрема під час порушення екологічних правил, порушення законодавства про захист рослин, забруднення і псування певних екологічних об'єктів, забруднення вод та атмосферного повітря.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; довілля; спосіб; правоохоронні органи; дія; бездіяльність.

Кримінальні правопорушення проти довілля характеризуються значною суспільною небезпекою, а тому одним із пріоритетних завдань органів досудового розслідування є визначення способів вчинення даного виду кримінальних правопорушень під час розкриття та розслідування кримінальних проваджень. Спосіб вчинення кримінального правопорушення є складовим елементом, який входить до обставин, які підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні. Правоохоронні органи будучи обізнаними в типових способах вчинення кримінальних правопорушень проти довілля матимуть змогу вести профілактичну діяльність, і тим самим запобігати вчиненню кримінальних правопорушень проти довілля.

Для більш повного розуміння способів вчинення кримінальних правопорушень проти довілля варто розглянути думки вчених з приводу самого поняття «спосіб вчинення кримінального правопорушення (злочину)».

М.І. Ковальов під способом вчинення злочину має на увазі прийоми, методи або сукупність засобів, що використовуються для вчинення суспільно небезпечного діяння [1, с. 166]. М. Панов зазначає, що спосібуказує на те, які прийоми та методи застосувала особа при вчиненні злочину [2, с. 20].

Доречною є позиція С.М. Зав'ялова, на думку якого спосіб вчинення злочину охоплює систему взаємопов'язаних дій суб'єкта (або утримання від них), що вчиняються з певною послідовністю, із застосуванням різних знарядь і засобів та спрямовані на досягнення мети злочину [3, с.44–45].

Серед способів вчинення кримінальних правопорушень (злочинів) проти довкілля, особливу групу складають способи, що пов'язані з негативним впливом на природне середовище, погіршенням його стану, зокремаце «Порушення правил екологічної безпеки»; «Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення»; «Забруднення атмосферного повітря»; «Порушення правил охорони вод»; «Забруднення моря»; «Забруднення або псування земель»; «Порушення правил охорони або використання надр»; «Порушення законодавства про захист рослин»; «Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля» [4]. Аналізуючи вище перераховані кримінальні правопорушення варто зауважити, що вони вчиняються шляхом дії чи бездіяльності, за що винні особи несуть кримінальну відповідальність відповідно до норм чинного кримінального законодавства, адже навіть своєю бездіяльністю правопорушники спричиняють шкоду навколишньому середовищу, хоч повинні були передбачити суспільно небезпечні наслідки, які настають в результаті таких дій.

Звертаючись до порушення екологічних правил, варто зауважити, що це є протиправність діяння і розглядається як вибір такого варіанту поведінки, який суттєво відрізняється від приписів, встановлених правилами діючих нормативно-правових актів [5, с. 43]. Можемо констатувати, щоспосіб вчинення кримінального правопорушення може найти своє відображення у письмових або усних розпорядженнях керівників установ та організацій, у діях осіб, безпосередньо відповідаючих за це. Слушно вказує Виноградова А.І., відносно бездіяльності, то вона виражається у невиконанні приписів органів державного екологічного контролю, закону про екологічну експертизу, яким встановлено, що для відкриття фінансування, планування, будівництва об'єктів господарської та іншої діяльності необхідно позитивний висновок державної екологічної експертизи. Невиконання положень такої експертизи або зовсім її відсутність є одним із способів вчинення злочину проти довкілля. При невжитті заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забрудненн спосіб вчинення злочину пов'язаний з: а) невиконанням відповідною особою покладеного на неї обов'язку з ліквідації наслідків екологічного забруднення; б) виконанням винною особою своїх обов'язків з ліквідації або усунення наслідків екологічного забруднення не в повному обсязі або з порушенням правил проведення зазначених заходів. В цілому, характерні способи вчинення злочинів, що притаманні для цієї групи, можна прослідкувати на прикладі складу ст. 247 КК «Порушення законодавства про захистрослин». Найбільш типовими способами порушення законодавства про захист рослин службовими особами є: невжиття заходів, спрямованих на знищення шкідників і збудників хвороб рослин, на локалізацію постраждалих територій або знищення зараженого врожаю чи насіння; неповідомлення інформації про загрозу посівам, іншій рослинності, а також продукції рослинного походження від шкідливих організмів; невиконання законних вимог службових осіб спеціально уповноважених органів виконавчої влади, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про захист рослин; надання завідомо неправдивих відомостей про екологічні наслідки діяльності об'єкта екологічної експертизи; надання дозволів на спеціальне природокористування без позитивного висновку екологічної експертизи; ухилення від надання на законну вимогу державних еколого-експертних органів необхідних відомостей і матеріалів; приховування або фальсифікація відомостей про наслідки екологічної експертизи; ухилення від проведення державної екологічної експертизи у тих випадках, коли її проведення є обов'язковим, та інші [6, с.11-12].

Мельник О.В., вказує, що аналіз структури злочинності проти довкілля свідчить, що найбільшу частку займають злочини, що пов'язані з забрудненням або псуванням земель (2/3 від усіх злочинів зазначеної категорії або 66%). Порушення правил охорони вод і забруднення атмосферного повітря становлять 17% та 10 %. Найрідше виявляються злочини, що пов'язані з порушенням правил екологічної безпеки (4%) та забруднення моря (3%) [7, с.8].

Злочинне забруднення обумовлено порушенням встановлених правил і виявляється як в активній так і пасивній формі, незалежно від того чи навмисно або з необережності вчинено злочин. Законодавець передбачив кримінальну відповідальність за забруднення: а) земель; б)

атмосферного повітря; в) моря. Що стосується псування, зокрема земель, то це є порушення природного стану земель без обґрунтованих проектних пропозицій, погоджених та затверджених у встановленому порядку, забруднення їх хімічними та радіоактивними речовинами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами і стічними водами; порушення родючого шару ґрунту, невиконання вимог встановленого режиму використання земель, а також використання земель способами, що погіршують їхню природну родючість [8, с. 285]. Можна стверджувати, що забруднення і псування певних екологічних об'єктів за способом вчинення є тотожними і відрізняються тільки за наслідками.

Мельник О.В. у своєму дослідженні вказує, що основними джерелами антропогенного забруднення вод та атмосферного повітря є промисловість, теплоенергетика, нафто та газопереробка, транспорт, житлово-побутове господарство, сільське господарство, тваринництво. Забруднення атмосферного повітря може відбуватися і шляхом бездіяльності, тобто коли особа, яка могла перешкодити настанню суспільно небезпечних наслідків, не зробила цього. У свою чергу, основними способами забруднення вод є: порушення правил складування, зберігання, несанкціоноване захоронення побутових і промислових відходів, хімічних добрив, отрутохімікатів; наднормативні викиди підприємствами забруднюючих речовин в атмосферне повітря без дозволу спеціально-уповноваженого органу виконавчої влади; систематичні викиди та скидання повністю (або недостатньо) неочищених і не знешкоджених речовин (стічних вод та шкідливих речовин) у водні об'єкти або атмосферне повітря [7, с.4-5].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що спосіб вчинення кримінального правопорушення є одним із основних елементів, що належить до події кримінального правопорушення. Щодо способів вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля, то вони можуть виражатися в порушенні встановлених на законодавчому рівні правил стосовно конкретних об'єктів довкілля або ж нежиття відповідних заходів при ліквідації екологічного забруднення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковалев М.И. Объективная сторона преступления. Советское уголовное право: Часть Общая: учебник под ред. Н.А. Беляева и М.И. Ковалева. Москва.: Юрид. лит., 1977. С. 144–167.
2. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность Харьков. Вища школа, 1982. 161 с.
3. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю та перспективи: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. К., 2005. 232 с.
4. Тацій В.Я. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. / за заг. ред.: В. Я. Тацій та ін. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 1–2.
5. Копылов М.Н. Юридическая ответственность за экологические преступления. Москва: РУДН, 2004. 221 С. 43.
6. Виноградова А.І. Розслідування порушень законодавства про захист рослин: автореф. дис..... канд. юрид.наук. Київ., – 19 с.
7. Мельник О.В. Запобігання злочинам щодо забруднення довкілля в Україні: автореф. дис. ...канд. юрид. наук, Нац. акадвнутр. справ. – Київ., 2012. – 19 с.
8. Мельник М.І., Клименко В.А. Кримінальне право України. Особлива частина підручник. за ред. М.І.Мельника, В.А. Клименка. Київ.: Юридична думка, 2004. 656 с.

УДК : 343

КОЛІСНИК Є.О., магістрант

Науковий керівник – **НІКІТЕНКО О.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В тезах конференції нами було проаналізовано склад кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки, та з'ясовано, що особливістю кваліфікації та відмежуванням кримінальних правопорушень проти

екологічної безпеки від суміжних правопорушень є безпосередній об'єкт посягання.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; екологічна безпека; правопорушник; орган досудового розслідування; кваліфікація.

Аналіз статистичних матеріалів судово-слідчої практики дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі існує ряд проблем, які пов'язані з визначенням кваліфікації кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки. Відкриваючи кримінальне провадження органи досудового розслідування повинні правильно кваліфікувати діяння правопорушника, адже в разі допущення помилки під час кваліфікації правопорушник матиме можливість ухилитись від кримінальної відповідальності. Кваліфікувати вчинене особою діяння або посткримінальну поведінку особи може сам суб'єкт, що вчинив відповідне діяння, або суб'єкт, поведінка якого кваліфікується, потерпілий, його представники, юристи, науковці та інші особи. Проте обов'язок кваліфікації лежить саме на відповідних органах державної влади – органах досудового розслідування.

Задля правильної кваліфікації кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки варто проаналізувати склад правопорушення, та думки науковців з даного приводу.

Гавриш С.Б., стверджує, що згідно з доктринальним визначенням родовим об'єктом екологічних злочинів є «суспільні відносини з приводу умов (стосунків), що забезпечують існування багатофункціональної збалансованої єдиної системи, в яку входить і людина (фізична особа), її охорону, оздоровлення, раціональне використання і відтворення такої єдиної системи для теперішніх та майбутніх поколінь, яка гарантуватиме безпечно для життя і здоров'я навколишнє природне середовище [1, с. 134].

Нам імпонує думка Турлова Ю.А., який зазначає, що об'єкт злочинів проти екологічної безпеки (видовий) є складовою об'єкта екологічних злочинів (родового), адже останній містить крім екологічної безпеки й інші охоронювані кримінальним правом суспільні відносини – навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, а також використання, збереження та відтворення природних ресурсів [2, с. 104].

Можемо констатувати, що допущення помилки при визначенні об'єкта посягання у кримінальних правопорушеннях проти екологічної безпеки може призвести до визначення невірної кваліфікації діяння. Саме об'єкт посягання кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки вирізняє його з поміж інших, суміжних складів кримінальних правопорушень.

Аналізуючи предмет екологічного злочину звернулись до праці В.К. Матвійчика, який вказує, що предмет екологічного злочину – це самостійна ознака складу злочину, що є предметно-речовою частиною виробничих сил, яка залучена в суспільне виробництво або потенційно може бути до нього залучена, невіддільна від природного середовища, вилучена із господарського обліку, має межі володіння, можливість самовідтворення, не перебуває на балансі підприємств, установ і організацій, не відображається в бухгалтерських звітах, балансах і враховується лише в натуральному вигляді, характеризується неповторністю та глибокою індивідуальністю, крайньою рухливістю та природним походженням [3, с. 71–96].

Об'єктивна сторона злочину полягає в порушенні вимог, що визначають порядок проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [4] під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, а також експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів. Необхідно враховувати, що порушення порядку проведення екологічної експертизи може бути вчинене шляхом як дії, так і бездіяльності. Це може бути, наприклад: надання завідомо неправдивих відомостей про екологічні наслідки діяльності об'єкта екологічної експертизи; ухилення від надання у відповідь на законну вимогу державних еколого-експертних органів необхідних відомостей і матеріалів; приховування або фальсифікація відомостей про наслідки екологічної експертизи, проведення експертизи неуповноваженими органами; недотримання строків проведення експертизи [5].

Суб'єкт екологічного правопорушення – спеціальний, тобто особа, на яку покладено правовий обов'язок дотримуватись відповідних приписів законодавства щодо порядку проведення державної екологічної експертизи, правил екологічної безпеки (наприклад, працівники еколого-експертних підрозділів Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, інші експерти державної екологічної експертизи, конструктори ядерних установок і джерел іонізуючого випромінювання, службові особи підприємств, установ, організацій, відповідальні за проектування, розміщення, експлуатацію певних об'єктів, члени приймальних комісій таких об'єктів). **правоздатні і дієздатні, осудні фізичні і юридичні (посадові особи) особи**[6].

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки довкілля визначається законодавцем по-різному. В одних складах злочину законодавець чітко не визначає форму вини, а у деяких, наприклад, ст. 238 КК («Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення») та ст. 252 КК («Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду») безпосередньо вказується форма вини – умисел [6].

Варто враховувати, що всі кримінальні правопорушення проти екологічної безпеки мають змішану форму вини, у яких ставлення винної особи до порушення вимог екологічної безпеки може виявлятися як у формі умислу, так і в необережності, а ставлення до суспільно-небезпечних наслідків слідків може бути виключно необережним. У зв'язку з чим, якщо ставлення винного до суспільно небезпечних наслідків буде умисним, то зважаючи на спрямованість умислу, такі діяння слід кваліфікувати як кримінальні правопорушення проти людини, проти власності, так і проти національної безпеки держави.

Враховуючи проаналізований нами матеріал варто зауважити, що при віднесенні того чи іншого кримінального правопорушення до посягань на екологічну безпеку необхідно враховувати їх сутність та ідентифікуючі ознаки, основною з яких є безпосередній об'єкт посягання. Саме ця ознака є визначальним критерієм, за яким має будуватись система кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства. 2002. 635 с.
2. Турлова Ю.А. Система екологічних злочинів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 36. т. 2. С. 103–109.
3. Матвійчук В.К. Характеристика й особливості предмета злочинів, що посягають на навколишнє природне середовище. Юридична наука. 2012. № 10. С. 71–96.
4. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. Голос України від 17.06.2017. № 110.
5. Навчальні матеріали онлайн. Кримінальне право. Злочини проти екологічної безпеки. URL:https://pidru4niki.com/1876041559973/pravo/zlochiny_proti_ekologichnoyi_bezpeki
6. Кримінальний кодекс України. Особливачастина. Науково - практичний коментар: у 2 т. /за заг.ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Х.: Право, 2013.

УДК: 342

ХОРОШУН Л.М., магістр

Науковий керівник – **НІКІТЕНКО О.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

vitalina.egorka@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНОГО З НЕЗАКОННИМ ВИДОБУВАННЯМ, ЗБУТОМ, ПРИДБАННЯМ, ПЕРЕДАЧЕЮ, ПЕРЕСИЛАННЯМ, ПЕРЕВЕЗЕННЯМ, ПЕРЕРОБКОЮ БУРШТИНУ

Анотація. В тезах розглянуто особливості кваліфікації злочину, передбаченого ст. 240-1 Кримінального кодексу України, щодо незаконного добування бурштину. Встановлено, що дане діяння спричиняє збитки збитки у лісовому та водному господарстві, призводить до деградації ґрунтів та інших негативних наслідків.

Незважаючи на відповідальність за злочин, що передбачена у Кримінальному кодексі України вона є надто м'якою. Основним проблемним питанням кваліфікації даного діяння які потребують врегулювання є невизначена у законодавстві кількість корисних копалин у вигляді бурштину, яка тягне за собою відповідальність згідно чинного законодавства та неврахування важливої кваліфікуючої його обставини - вчинення діяння групою осіб за попередньою змовою та з метою контрабанди бурштину, що варто передбачити у ст. 240-1 ККУ.

Ключові слова: бурштин, незаконне видобування, кримінальна відповідальність, суб'єкт злочину, кваліфікуюча ознака злочину.

У сфері надкористування в Україні існують системні проблеми, що становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. В Україні виявлено понад 20 тисяч родовищ і рудопроявів з 95 видів корисних копалин, з яких близько 8 тисяч родовищ мають промислове значення і обліковуються Державним балансом запасів корисних копалин. Особливе місце серед корисних копалин загальнодержавного значення займає бурштин. Економічними наслідками незаконного добування бурштину є збитки у лісовому та водному господарстві, деградація ґрунтів, втрата для держави значних обсягів бурштину, що набагато перевищують обсяг законного видобування [1].

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 240-1 КК, варто вважати встановлений порядок раціонального і комплексного використання й охорони корисних копалин загальнодержавного значення – бурштину. Додатковим факультативним об'єктом злочину можуть бути життя і здоров'я особи, інші блага [2].

Диспозиція ст. 240-1 КК має банкетний характер, тобто передбачає звернення до нормативно-правових актів, які регламентують використання та охорону бурштину, а також до дозволів, які видаються уповноваженим державним органом конкретним надкористувачам.

Об'єктивна сторона аналізованого злочину включає діяння у різних його формах (проявах), якими є: видобування, тобто «вилучення предметів злочину усіма можливими способами із природного середовища; збут, який полягає в умисній передачі предмету злочину (бурштину) іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу; придбання, тобто набуття всупереч передбаченому законом порядку в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунок, на відшкодування боргу; зберігання, яке полягає у володінні (незалежно від його тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії предметом злочину (бурштином), що знаходиться не при особі, а в обраному винною особою місці; передачі – надання бурштину як предмету аналізованого злочину іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання без передбаченого законом дозволу; пересилання, тобто незаконне переміщення предмету злочину (бурштину) у просторі шляхом відправлення у будь-який спосіб з одного місця в інше в межах території України; перевезення, що полягає в умисному переміщенні предмету злочину (бурштину) будь-яким видом транспорту в межах території України з порушенням порядку і правил, установлених чинним законодавством; переробка, тобто використання одного матеріалу, в результаті чого створюється нова річ [3].

При кваліфікації цього діяння варто враховувати його спосіб. Так, при пересиланні злочин вважається закінченим з моменту оформлення і відправлення посилки, багажу, листа, бандеролі з цими засобами або речовинами незалежно від того, отримав їх адресат чи ні [4]. Якщо ж злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винної особи, дії останньої належить кваліфікувати як замах на вчинення цього злочину. Від перевезення бурштину слід відрізнити його перенесення з одного місця в інше, під час якого транспорт не використовується. Такі дії мають розглядатись та кваліфікуватись як його зберігання.

Суб'єктом вказаного злочину може бути лише фізична особа. Такий висновок випливає безпосередньо зі змісту КК, в якому визначено, що кримінальній відповідальності підлягають лише громадяни України, іноземці або особи без громадянства. Тому недоліком національного законодавства є те, що воно виключає можливість кримінальної відповідальності за незаконне видобування, збут, придбання, передачу, пересилання,

перевезення, переробку бурштину юридичними особами (організаціями). Проте, варто зазначити що вказане діяння часто скоюється групою осіб, які налагоджують системний механізм незаконного видобутку бурштину у великих обсягах, його обробку та збут за кордон.

Суб'єктивна сторона незаконного видобування, збуту, придбання, передачі, пересилання, перевезення, переробки бурштину характеризується лише прямим умислом.

Отже, основним проблемним питання кваліфікації даного діяння є те, що законодавцем не визначено, скільки особа має видобути корисних копалин у вигляді бурштину, щоб вчинене діяння визнавалось злочином, тому існує потреба у законодавчому встановленні мінімального обсягу корисних копалин, незаконне видобування яких є кримінально караним діянням. Як свідчить практика боротьби з вказаним діянням, воно вчиняється як правило, групою осіб за попередньою змовою та з метою контрабанди бурштину. Тому законодавцю варто передбачити ці кваліфікуючі ознаки у ст. 240-2 ККУ та доповнити її частиною 4, зазначивши, що дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб або поєднані з переміщенням через митний кордон України, поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з конфіскацією майна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3210500-virubka-lisiv-ta-rozkradanna-nadr-torik-viavili-majze-45-tisaci-zlociniv-proti-ekologii.html>
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Коментар до Кримінального кодексу України. URL:<https://legalexpert.in.ua/komkodeks/uk/81-uky/1936--239-.html>
4. Борисов В.І. Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони або використання надр: монографія. Х.: Право, 2013. 138с.

УДК 332:26

ЯРЕМЧУК В.О., магістрант

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Конституція України та Земельний кодекс України закріплюють принципове положення про те, що земля перебуває під особливою охороною держави. Вирішення проблеми запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення багато в чому залежить від того, наскільки ефективною буде їх правова охорона.

Ключові слова: охорона земель, раціональне використання.

В сучасній науці земельного права охорона земель розглядається як система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Законодавче закріплення отримали лише загальні підходи щодо поняття, завдань, змісту охорони земель, стандартизації і нормування в цій сфері та відтворення родючості ґрунтів, вимоги щодо рекультивації, охорони земель від забруднення небезпечними речовинами, охорони ґрунтів, використання техногенно забруднених земель. Що ж стосується запобігання деградації земель, то, на жаль, норми розділу не містять спеціальних вимог із цього приводу.

Визначений та закріплений Земельним кодексом України [1] підхід до охорони земель обумовив відповідно й завдання охорони земель, які передбачають лише забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, а також екологічної цінності природних та набутих властивостей земель.

Зміст охорони земель, як передбачено Земельним кодексом, включає, зокрема, обґрунтування і забезпечення раціонального землекористування, захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб, захист від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, ущільнення, забруднення та від інших несприятливих природних, техногенних процесів, а також збереження природних водно-болотних угідь, попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів, консервацію деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Викладені положення свідчать, що закріплені Земельним кодексом приписи хоч і стосуються здебільшого охорони земель сільськогосподарського призначення, але фактично поза увагою залишають вимоги щодо запобігання деградації цих земель.

В сучасних умовах в процесі здійснення земельної реформи зазначені питання набувають практичну значимість. Так, реформування земельних відносин в аграрному секторі пов'язано з приватизацією земель сільськогосподарського призначення, одержанням колишніми членами колективних сільськогосподарських підприємств земельних часток (паїв) і наступним виділенням відповідних земельних ділянок в натурі. Це обумовлює значне збільшення питомої ваги приватних власників на землі сільськогосподарського призначення. Розміри земельних ділянок, що належать приватним власникам, невеликі, в середньому по Україні складають 4-6 га. Така роздробленість земель сільськогосподарського призначення, які раніше були закріплені за колективними сільськогосподарськими підприємствами, припускає посилення охорони цих земель і в першу чергу запобігання їх деградації.

Створення умов для раціонального використання та охорони земель, то відповідне положення теж закріплене в загальній формі в названій постанові в якості самостійної мети земельної реформи. Але цей аспект не дістав подальшого належного розвитку ні в цій постанові, ні в наступних нормативно-правових документах, присвячених регламентації земельної реформи.

Як відомо, охорона земель нерозривно пов'язана з їх раціональним використанням. При цьому треба мати на увазі, що землі охороняються як від неправомірної діяльності самих носіїв земельних прав, так і сторонніх осіб. Раціональне ж використання землі забезпечується тільки з боку самих землекористувачів (в тому числі орендарів) і власників земельних ділянок. Але і в першому, і в другому випадках, і в процесі охорони земель, і в процесі забезпечення їх раціонального використання самостійне місце повинні займати запобіжні заходи щодо деградації земель.

Використання землі як правова категорія – це юридична підстава для здійснення будь-якої діяльності, пов'язаної з експлуатацією землі. Така діяльність за своїм характером може бути як сільськогосподарською, так і несільськогосподарською. Важливо лише те, щоб ця діяльність була виробничою і її основою виступало право власності на земельну ділянку чи право користування нею. В юридичній літературі відзначалося, що сутність поняття використання земель полягає у присвоєнні

корисних властивостей, які характеризують на конкретну земельну ділянку. У той же час сутність охорони земель характеризується як діяльність, спрямована на збереження і відновлення земель [2].

Співвідношення раціонального використання землі і її охорони є предметом дискусії у земельно-правовій літературі. Визначилося, як мінімум, два напрямки, за якими можна згрупувати основні погляди на вказану проблему.

Представники першого напрямку вважають, що раціональне використання землі і її охорона – різні і самостійні явища в сфері взаємин суспільства з природою. Як специфічні види суспільних відносин вони потребують самостійної правової регламентації.

Міркування другої групи авторів зводяться до того, що раціональне використання землі включає також і її охорону в процесі безпосереднього використання. Такий висновок випливає з того, що сучасне розуміння користування землею визнає його раціональним при виконанні конкретним суб'єктом комплексу заходів щодо охорони землі¹.

Більш приваблива є точка зору представників другого напрямку. Земельне законодавство вживає терміни «раціональне використання» і «охорона землі» як самостійні. У той же час воно оперує й узагальненим терміном «раціональне використання й охорона землі» (наприклад, статті 177, 182, 205 Земельного кодексу України та інші).

У земельно-правовій літературі відзначається, що єдність використання й охорони землі додає раціональному використанню землі не тільки економічний, а й екологічний характер. Тому вважається доцільним і правильним вживати поняття раціональне використання землі як більш загальне поняття, яке включає як економічний, так і природоохоронний характер землекористування.

Підхід до співвідношення раціонального використання й охорони земель як єдиної категорії земельного права має важливе практичне значення. У літературі відзначається, що поділ використання й охорони природних ресурсів на незалежні сфери суспільних відносин у свій час виступало основою формування двох галузей права: природноресурсового права (використання природних ресурсів) і природоохоронного права (охорона природних ресурсів).

Зазначений взаємозв'язок найбільш тісним є по відношенню земель сільськогосподарського призначення. Вони виступають головним засобом виробництва в сільському господарстві і потребують особливої охорони. Наприклад, у процесі використання таких земель здійснюються специфічні агротехнічні прийоми землекористування (застосування безвідвальної оранки, оранка земельної ділянки поперек схилу і т.п.), спрямовані в першу чергу на охорону землі й у тому числі ґрунтів.

Раціональність використання земель сільськогосподарського призначення, як справедливо відзначається в юридичній літературі, – це науково, екологічно, економічно і соціально обґрунтоване і найбільш доцільне використання земель, що включає у свій зміст також і їхню охорону в процесі цього використання [3].

Ще однією невирішеною проблемою є регіональні кадастри природних ресурсів. Регіональні кадастри природних ресурсів – нове правове явище. Відносини, що виникають з приводу цих кадастрів, потребують самостійного спеціального дослідження. Ведення названих кадастрів – комплексна функція в сфері управління використанням та охороною природних ресурсів ще не була предметом окремого розгляду. Регіональні кадастри природних ресурсів є систематизованим узагальненням відомостей про кількісні, якісні та інші характеристики всіх природних ресурсів, що знаходяться на території Автономної Республіки Крим,

областей, м. Києва і Севастополя, а також про обсяг, характер і режим їх використання.

Метою ведення таких кадастрів є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України і її регіонів. Регіональні кадастри ведуться за окремими видами природних ресурсів, основним з яких є земля. Розділ регіонального кадастру «Земельні ресурси» включає відомості про місце розташування та правовий режим земельних ділянок, їх оцінку, класифікацію, якісні і кількісні характеристики, розподіл між власниками земельних ділянок та землекористувачами.

Висновки. Задля оперативного задоволення потреб центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і громадян у наданні відомостей з регіонального кадастру створюється автоматизована система його ведення, яка базується на використанні геоінформаційних технологій. На основі даних державного земельного кадастру та з врахуванням положень регіональних програм власники землі і землекористувачі повинні планувати свою господарську діяльність, пов'язану з використанням земель, включаючи в план комплекс заходів щодо запобігання деградації земель. Як уже раніше відзначалося, планування заходів, спрямованих на запобігання деградації земель, повинно бути обов'язком власників і користувачів земельних ділянок. Планування охорони навколишнього природного середовища тісно зв'язано з юридичною стороною справи, тобто з встановленням прав і обов'язків і в сучасних умовах набуває пріоритетного значення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Земельний кодекс України Кодекс від 20.12.2001 № 2905-III. База даних «законодавство України»/ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#top> (дата звернення 05.09.2021)
2. Кулинич П. Ф. Ефективність правового забезпечення земельної реформи в Україні. Аграрне законодавство України: проблеми ефективності / за ред. В. І. Семчика. К.: Наукова думка, 2017. С. 66–107.
3. Титова Н.І. Новий Земельний кодекс України: екологізація його норм. Підприємство, господарство і право. 2012. № 7. 95 с.

УДК 322.21

ПРОКОПЕЦЬ О.І., магістрант

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛЕОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Анотація. В сучасних умовах перманентного реформування земельних відносин оцінка земельних ресурсів набуває особливого правового, економічного, соціального та геополітичного значення. Діючий механізм правового регулювання земельних відносин сьогодні не вирішує проблеми формування сталого ринку земель, що в свою чергу зумовлено створенням нової моделі господарювання в Україні в умовах кризової економіки. На жаль, як централізоване планування, так і важелі ринкової економіки в Україні виявились нездатними оцінити значення природних ресурсів, встановити їх адекватну грошову оцінку.

Ключові слова: землеоціночна діяльність, територіальні громади, реєстрація земель.

Згідно з ст. 83 ЗК України, до земель комунальної власності відносяться: землі загального користування; землі під залізницями, автомобільними дорогами, об'єктами повітряного і трубопровідного транспорту; землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, науково, естетичну та історико-культурну цінність; землі лісгосподарського

призначення; землі водного фонду; земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування; земельні ділянки штучно створені в межах прибережної захисної смуги чи смуги відведення, на землях лісогосподарського призначення та природно-заповідного фонду, що перебувають у прибережній захисній смузі водних об'єктів, або на земельних ділянках дна водних об'єктів.

Склад земель населених пунктів певною мірою можна визначити, аналізуючи можливий склад земель провідної форми власності у населених пунктах – земель комунальної власності. Однак у чинному ЗК України (на відміну від чинних раніше земельних кодексів) така категорія як «землі населених пунктів» відсутня. Замість неї введена категорія земель житлової та громадської забудови. Згідно з ст. 38 ЗК України, до земель житлової та громадської забудови належать земельні ділянки в межах населених пунктів, що використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування.

Відповідно поняття «землі населених пунктів» та «землі житлової та громадської забудови» співвідносяться як ціле та частина. Мотивом законодавчої «заміни» категорії «землі населених пунктів» на «землі житлової та громадської забудови» стало те, що категорія земель населених пунктів виділялася, на думку багатьох вчених, не за критерієм цільового призначення, а за критерієм територіального розміщення.

Така аргументація уявляється логічною. Призначення земель населених пунктів полягає у створенні територіальної основи для компактного розселення людей, обслуговування потреб мешканців населених пунктів. Крім того, чинний ЗК України і при виділенні земель житлової та громадської забудови не відмовився від критерію територіального розміщення: до даної категорії земель відносяться лише землі в межах населених пунктів.

Зазначимо, що виділення земель в окрему категорію – визнання однорідності їх правового режиму земель. Водночас цільове призначення земель житлової та громадської забудови, яке надане у ст. 39 ЗК України «Використання земель житлової та громадської забудови», повною мірою стосується, на нашу думку, всіх категорій земель населених пунктів, які також мають використовуватись відповідно до генерального плану населеного пункту, іншої містобудівної документації, плану земельно-господарського устрою з дотриманням державних стандартів і норм, регіональних та місцевих правил забудови.

В сучасному Земельному кодексі України [1] та супровідному законодавстві певні вказівки на землі міських територіальних громад містяться в Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2], у ст. 4 якого зазначено, що територія громади являє собою визначену зовнішніми межами юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися, цілісну (нерозривну) земельну територію. Крім того, Конституційний Суд України у своєму рішенні від 13 липня 2001 р. № 11-рп/2001 роз'яснив, що згідно з ч. 1 ст. 133 Конституції України під адміністративно-територіальним утворенням (одиницею) слід розуміти компактну частину єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [3].

Основне цільове призначення земель територіальних громад полягає в розміщенні міста, селищ і сіл, територіальні громади яких об'єдналися у цю громаду, та належному забезпеченні їх подальшого функціонування й сталого розвитку. Відповідно правовий режим земель міських ОТГ має формуватися з урахуванням саме цієї мети, оскільки найважливішим фактором, що впливає на правовий режим земель, є їх основне цільове призначення. Причому правові режими окремих категорій земель, що знаходяться в межах міської ОТГ та складають її територію, незважаючи на відмінності в цільовому призначенні, також мають бути підпорядковані саме цій головній меті – обслуговуванню різнобічних потреб – звучить споживацьки міської територіальної громади як своєрідного соціального організму. Єдність основного цільового призначення всіх складових земель міської ОТГ проявляється в тому, що їх використання повинно гармонійно поєднуватися одне з одним, базуючись на інтересах громади в цілому. В свою чергу забезпечення такої їх єдності вимагає певної гармонізації

правових режимів окремих категорій земель міських ОТГ [4, с.109]. З точки зору більшості науковців земельна ділянка як об'єкт земельних відносин – це частина поверхні землі (у тому числі ґрунтовий шар), межі якої описані, закріплені та засвідчені у встановленому порядку.

У цілому всі вищенаведені поняття категорій «земля», «землі» («земельні ресурси») та «земельна ділянка» є прийнятними, оскільки мають власну сферу застосування в національній доктрині земельного, екологічного і аграрного права. Як вже вище зазначалось, залежно від контексту вони можуть вживатись по різному. Наприклад, термін «земля» і «земельна ділянка», коли мова йде про землю як земну поверхню та певний простір над і під нею, використовуються в значенні як ціле та частина, а в словосполученнях «моніторинг земель», «оренда землі», «купівля-продаж землі» тощо їх використовують як синоніми. Поняття «земельні ресурси» вживається у розумінні сукупності освоєних людством земельних ділянок, що задовольняють певні потреби людей [5].

Із запровадженням з 1 січня 2013 р. земельно-реєстраційної реформи, земельне законодавство України фактично ввело поділ земельних ділянок як об'єктів цивільних прав на два види – сформовані і несформовані. До сформованих відносяться земельні ділянки, відомості (фізичні та юридичні ознаки, межі як матеріально-ідеальна ознака) про які внесені до державного реєстру земель (до 1 січня 2013 р.) або до Державного земельного кадастру (після 1 січня 2013 р.), а самим земельним ділянкам присвоєний кадастровий номер.

Основні правові колізії у сфері визначення правового регулювання землеоціночної діяльності полягають у визначенні наукового співвідношення правових категорій «оцінка», «цінність», «ціна», «вартість», які наповнюються спеціальним змістом, а право виступає їх юридичною оболонкою та формою економічної сутності.

Землеоціночна діяльність вміщує в себе сукупність правових, методологічних, понятійних, організаційних, інформаційних та виробничих відносин, що виникає між учасниками процесу оцінки землі. На оцінку земель суттєво впливають обмеження прав на земельну ділянку та обмеження у їх використанні, обумовлені встановленням режимів землекористування і здійсненням функціонального чи іншого зонування, що закріплюють ці режими.

Однак відзначимо, що землеоціночна діяльність – це інститут інфраструктури ринку землі, який шляхом ціноутворюючої сили забезпечує захист та легітимний обіг речових прав на земельні ділянки. З огляду нормативне визначення понять «економічна оцінка земель», «експертна грошова оцінка земельних ділянок», «нормативна грошова оцінка земельних ділянок», з огляду на об'єкти та існуючі методи оцінки земель, а також практику проведення землеоціночної діяльності, навряд чи легітимність обігу речових прав може бути забезпечена належним правовим регулювання землеоціночної діяльності.

В цілому, пропозиції народних депутатів щодо зміни існуючого правового регулювання у будь-яких формах, вбачається за необхідне надавати більш комплексне обґрунтування, викладати чіткі дефініції діючої норми та пропонованих змін, аналізувати норми, що пропонується, та їх вплив на інші нормативно-правові акти, суспільні відносини, правове регулювання тощо.

Визначаючи призначення грошової оцінки земель варто зазначити, що нормативна грошова оцінка в переважній більшості виконує фіскальну функцію, оскільки вона лягає в основу визначення розміру земельного податку та визначення розміру орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності; у вузькому розумінні нормативна грошова оцінка розглядається як складова фіскальної системи земельних платежів.

Задля створення єдиної інформаційної бази визначення ринкової вартості земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості, задля забезпечення достовірності та схоронності цих даних виявлено необхідність запровадження єдиної бази даних звітів про оцінку для цілей оподаткування та нарахування і сплати інших обов'язкових платежів і стандартизованої форми звітності, яка підлягає внесенню до цієї бази.

Висновки. Проблеми правового регулювання землеоціночної діяльності потребують окремої наукової уваги, глибокого економічного та господарського аналізу, надання їх вирішенню системного характеру. Тож логічними виглядають сучасні пропозиції науковців уніфікувати Методику визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства від 27 жовтня 1997 р. № 171 з Порядком визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам від 19 квітня 1993 р. № 284 шляхом визначення збитків на основі експертної грошової оцінки, яка здатна відобразити реальний розмір заподіяних збитків, що підлягають відшкодуванню.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Земельний кодекс України Кодекс від 20.12.2001 № 2905-III. База даних «законодавство України»/ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#top> (дата звернення 05.04.2021).
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015р. № 157-VIII. Урядовий кур'єр. 2015. № 44.
3. Рішення Конституційного Суду України від 13.07.2001 р. № 11-рп/2001. Офіційний вісник України. 2001. № 29. Ст. 1327.
4. Кулинич А.П. Загальна характеристика правового режиму земель міських територіальних громад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету; Серія: «Юриспруденція». 2018. Вип. 28. С. 108–113. с.12.
5. Єрмоленко В. Земельні ресурси в майновому обороті. Право України. 2004. № 6. С. 43–46, с. 45.

УДК 322.21

БІЛОУС Р.С., магістрант

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КОМПЕТЕНЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У СИСТЕМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЕЮ

Анотація. Згідно з положеннями в Європейській хартії місцевого самоврядування, Конституції та інші законодавчих актах України, в юридичній літературі широко застосовуються терміни «компетенція місцевого самоврядування», «сфера компетенції місцевого самоврядування», «компетенція органів місцевого самоврядування», «повноваження органів місцевого самоврядування», «предмети відання місцевого самоврядування та його органів» тощо.

Ключові слова: компетенція місцевого самоврядування, сфера компетенції місцевого самоврядування, компетенція органів місцевого самоврядування.

Відсутність нормативних визначень дефініцій «компетенція органів місцевого самоврядування» обумовила різне їх тлумачення. При цьому висловлюються різні думки як щодо сутності компетенції, так і щодо змісту цього поняття, його співвідношення з іншими близькими поняттями й термінами.

Аналізуючи зміст поняття «компетенція місцевого самоврядування» необхідно враховувати такі фактори:

1) конституційна модель місцевого самоврядування в Україні передбачає, що ядром компетенції місцевого самоврядування є предмети відання та повноваження територіальної громади, вони обумовлюють і визначають зміст предметів відання та повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Такий висновок базується на положеннях ст. 143 Конституції України. Слід також підкреслити, що поняття «компетенція територіальної громади» не збігається за своїм змістом із поняттям «компетенція місцевого самоврядування», воно, на мій погляд, співвідноситься з останнім як частина з цілим. Така оцінка пов'язана з тим, що, по-перше, компетенція територіальної громади фактично ще не отримала

юридичного закріплення (Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», інші законодавчі акти визначають, як правило, повноваження органів і посадових осіб місцевого самоврядування), по-друге, окремі функції місцевого самоврядування реалізуються на регіональному (область) та субрегіональному (район) рівнях і отримали юридичне вираження в компетенції обласних і районних рад, територіальні межі діяльності яких не збігаються з територією окремої громади;

2) компетенцію місцевого самоврядування не можна розглядати як механічну суму компетенцій територіальної громади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування, оскільки до компетенції останніх законом віднесено як самоврядні, так і делеговані повноваження, реалізація яких пов'язана з виконанням функцій та завдань виконавчої влади.

У загальному вигляді найважливіші питання, віднесені до відання місцевого самоврядування, визначено Конституцією України, ст. 143 [1].

Деталізується та конкретизується компетенція місцевого самоврядування в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», в галузевому законодавстві та в інших правових актах шляхом закріплення повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування.

Так, зокрема, до повноважень територіальної громади чинне законодавство відносить вирішення таких питань, що мають місцеве значення:

формування виборних органів місцевого самоврядування: сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад;

обрання виборних посадових осіб місцевого самоврядування (сільського, селищного, міського голови);

ініціювання питання щодо утворення органу самоорганізації населення, його обрання та дострокове припинення повноважень;

дострокове припинення повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування у разі, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.

Повноваження органів місцевого самоврядування Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює згідно з принципом розподілу повноважень: окремо визначається компетенція представницьких органів місцевого самоврядування – сільських, селищних, міських рад, їхніх виконавчих органів, районних та обласних рад і сільського, селищного, міського голови [3].

Так, сільські, селищні, міські ради правочинні розглядати й вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до їх відання. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 26) визначає виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад, яку становлять питання, що можуть бути вирішені виключно на пленарних засіданнях відповідної ради. До них, зокрема, відносять питання:

1) самоорганізації ради та формування її органів (затвердження регламенту ради; утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їх складу, обрання голів комісій; утворення виконавчого комітету ради);

2) організації та функціонування системи місцевого самоврядування;

3) економічного і соціального розвитку території, бюджету, управління комунальною власністю ;

4) здійснення контрольних функцій;

5) інші питання.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає групи повноважень виконавчих органів сільської, селищної, міської ради в таких сферах і галузях:

соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку;

бюджету, фінансів і цін;

управління комунальною власністю;

житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва, освіти, охорони здоров'я,

культури, фізкультури і спорту;
регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища;
соціального захисту населення;
зовнішньоекономічної діяльності;
оборонної роботи;
вирішення питань адміністративно-територіального устрою;
забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
відзначення державними нагородами, відзнаками Президента України та присвоєння почесних звань України.

За структурою повноваження місцевого самоврядування включають:

1) власні (самоврядні) повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення, наданням громадських послуг населенню;
2) делеговані повноваження, здійснення яких пов'язане з виконанням функцій виконавчої влади на місцях.

В ст. 5 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплена система суб'єктів місцевого самоврядування, серед яких залежно від значимості й впливу на здійснення завдань і функцій місцевого самоврядування умовно можна виділити декілька рівнів, первинним з яких є територіальна громада села, селища, міста як основний носій функцій і повноважень місцевого самоврядування [2].

Висновки. Територіальна громада є особливим суб'єктом місцевого самоврядування, поєднуючи в собі одночасно як функції низової адміністративно-територіальної одиниці, так і функції носія місцевого самоврядування, інституту місцевої влади. Вона виконує важливі суспільні функції з метою задоволення колективних потреб та захисту законних прав та інтересів громадян.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Закон від 08 грудня 2004 № 2222-IV База даних «Законодавство України»/ВР України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 28.02.2021).
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 25. Ст. 20 (з змінами та доповненнями).
3. Система місцевого самоврядування в Україні. URL:http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/dergh_bud/80.php

УДК 368.5(477)

БІЛОУС О.С., магістрант

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК О.Г.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, страхування ризиків сільськогосподарського виробництва в Україні та світі є притаманною ознакою цивілізованої, сучасної та ефективної системи управління, при цьому вимагає до себе підтримку з боку держави, а також правового регулювання [1]. Українське сільське господарство має високий потенціал для розвитку з подальшим впливом на європейські ринки сільськогосподарської продукції. Одним із головних аспектів, що має вплив на сільськогосподарські підприємства є правильна, повна і доцільна організація системи сільськогосподарського страхування для зниження рівня ризикованості виробничої діяльності. Порівняння європейських способів та методів здійснення страхування сільськогосподарських ризиків в країнах-членах Європейського союзу, допоможе сформулювати або вдосконалити українську систему

страхування для максимальної підтримки сільськогосподарських підприємств в разі настання страхових випадків.

Ключові слова: сучасний стан агрострахування в Україні.

Якщо ж говорити за актуальний стан страхування, то можна сказати що на сьогоднішній день темпи розвитку страхування, а також його актуальність в Україні в разі поступається темпу розвитку розвинутих країн, при цьому можемо бачити низький рівень страхування, одного найризиковіших видів страхування, страхування сільськогосподарської продукції, внаслідок чого зменшується ефективність всього агропромислового комплексу України. Ми можемо бачити як відбувається падіння рівня виплат страхових відшкодувань але при цьому тенденція до зростання кількості договорів залишається не змінною. Багаторизикове (мультиризикове)страхуваннявідбувається в основному лише за такими культурами як пшениця(озима), ріпак(озимий)та кукурудза. Найуспішнішими у страхуванні є ПЗУ та Універсальна, які не входять в Агростраховий пул. За великим рахунком, можна сказати що розвиток страхування залежить від стану економіки в країні. Нині економіка України знаходиться в кризовому стані, що несприятливо впливає на сільське господарство пов'язано з наслідками інфекції Covid-19, революції, анексією Криму, триваючою війною на території Донецької та Луганської області, девальвацією національної валюти, політичною нестабільністю, високим рівнем інфляції, тощо. Всі ці чинники доволі серйозно тиснуть на економіку країни, не даючи їй розвиватися швидкими темпами, в наслідок чого питання розвитку страхування просувається повільно [2]

Проаналізувавши страхування в період за 2011-2019 роки, можна стверджувати, що протягом усього досліджуваного періоду в Україні можемо бачити низький рівень страхування сільськогосподарських земель, лише близько 2,5 %, як у країнах Європи цей показник перевищує 60-70 %, а, наприклад, на Кіпрі та в Ізраїлі складає 100 %.

Така ситуація пояснюється, недовірою фермерів до страхових компаній, через низький розмір страхового відшкодування, і до держави через низький розмір надання допомоги.

Проаналізувавши обсяги премій сільськогосподарських культур, варто відмітити, що найбільшу суму премій в розмірі на 1 га у 2018 р. було отримано зі страхування кукурудзи та цукрового буряка. Щодо цукрового буряка, то варто відзначити, щотого року була рекордно висока врожайність. Висока премія пояснюється низьким попитом у страхуванні цукрового буряка, тобто низьким колом зацікавлених осіб, між якими поділяється ризик втрати врожаю. Незважаючи на пільгові умови зі страхування кукурудзи, які надаються з осені 2017 р. в рамках програми «Ваш урожай-наша турбота» розміри премій продовжують залишатися на високому рівні. До її реалізації долучилися такі компанії Проект Міжнародної фінансової корпорації, «Розвиток фінансування аграрного сектору в Європі та Центральній Азії», КредіАгріколь Банк, компанія Syngenta та СК «АХА Страхування») [3]. Отжеможемо бачити зниження рівня виплат, при цьому тенденція до зростання кількості договорів за останні роки зберігається. Мультиризикове страхування здійснюється в основному лише за трьома культурами –пшениця (озима), ріпак(озимий) та кукурудза. Лідерами у страхуванні є ПЗУ та Універсальна, які не входять в Агростраховий пул. За великим рахунком, розвиток страхування залежить від стану економіки в країні. На сьогоднішній день економіка України знаходиться в кризовому стані, в наслідок чого питання розвитку страхування просувається повільно [2]

Висновки у період екологічних змін усього світу та кризового стану економіки Оскільки Україна займає провідне місце у виробництві та експорті сільськогосподарських культур, стратегічно важливо підтримувати цю сферу діяльності. Найефективніших та найнадійнішим способом захисту від погодних та природно-ерозійних ризиків для аграріїв є страхування. Сучасний стан ринку страхування сільськогосподарських культур демонструє повільний темп розвитку та порівняно з іншими країнами надзвичайно низьку частку застрахованих сільськогосподарських посівів. Спостерігається падіння рівня виплат, при цьому зберігається тенденція до зростання кількості укладених договорів за останні роки. Мультиризикове страхування відбувається в основному лише за трьома культурами – пшениця (озима), ріпак (озимий) та кукурудза. Лідерами у страхуванні є ПЗУ та Універсальна, які не входять в Агростраховий пул. Цю ситуацію можна пояснити наявністю певних проблем, зокрема, неефективне функціонування Агрострахового пулу та відсутність механізму державного та приватного партнерства, невідповідність інформації та низький

рівень довіри аграріїв до страховиків, нерозвинене страхове посередництво. Для вирішення перелічених проблем необхідно розпочати впровадження інновацій в систему страхування сільськогосподарських культур, зокрема робототехніки, індексного страхування, точного землеробства та інноваційних страхових продуктів, також важливо внести зміни до законодавства України щодо страхування та визначити чітке місце держави на агростраховому ринку. Розвиненість ринку страхування у сільському господарстві сприятиме розвитку агропромислового комплексу України та допоможе їй вийти з економічної кризи та закріпитися на гідному місці у світовій економіці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Руснак А.В. Страхування ризиків сільськогосподарських підприємств в Україні. Інвестиції: практика та досвід. Серія "Економічні Науки". № 19. 2018. С. 5–11.
2. Страхування сільськогосподарських культур: проблеми та перспективи. 2019. URL: https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work_2019/38.pdf
3. Виробники кукурудзи тепер можуть страхувати її на пільгових умовах. 2017. URL: <https://tusovka.kr.ua/news/2017/02/12/-virobniki-kukurudzi-teper-mozhut-strahuvatii-na-pilgovih-umovah>.

УДК 340.1:719(477)

КУЩЕНКО О. В., студентка

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК

Сьогодні ми стикаємося з проблемою відсутності інформації про об'єкти культурної спадщини, правових режимів функціонування об'єктів у межах охоронних зон. На даний момент в Державному земельному кадастрі дуже мало відомостей про правовий режим земель під та навколо цих об'єктів.

Без елементів правового захисту культурному надбанню може бути завдана непоправна шкода.

Ключові слова: культурна спадщина, охорона культурної спадщини, примусове відчуження земельних ділянок.

Крім Конституції України та Земельного кодексу України, охорону культурної спадщини, в свою чергу, регулює Закон України "Про охорону культурної спадщини" (далі Закон). Він регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Цей Закон дає визначення термінів (ст. 1), зокрема, визначає, що об'єкт культурної спадщини - визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність.

Відповідно до даних Державного реєстру нерухомих пам'яток України необхідно провести інвентаризацію об'єктів культурної спадщини з визначенням охоронної зони та внесенням відомостей до державного земельного кадастру, щоб у подальшому виконавці землевпорядних робіт могли чітко бачити, де перебувають охоронювані об'єкти і унеможливити подальше знищення об'єктів культурної спадщини.

На даний момент в Україні немає єдиної геопросторової державної бази даних, яка б містила відомості про всі землі, які стосуються об'єктів культурної спадщини. Через це держава не може як слід контролювати дотримання обмежень щодо використання таких земель. Також проблема полягає в тому, що правовий режим і охоронні зони щодо кожного

певного об'єкта культурної спадщини визначаються фактично окремою науково-проектною документацією. Такої документації по кожному об'єкту культурної спадщини немає, але якщо і є, то не вноситься в якості офіційних даних ні до містобудівного, ні до земельного кадастрів. Через це виникає багато проблем з використанням і обмеженнями використання цих земель.

Наразі готується до розгляду законопроект, який передбачає встановлення чітких обмежень використання земель під та навколо об'єктів культурної спадщини на рівні Закону України "Про охорону культурної спадщини". Будуть встановлені відповідні зони, їх розміри і перелік у здійсненні господарської та іншої діяльності, які встановлюються.

Так як обмеження, які встановлюються в силу закону автоматично не потраплять до ДЗК, їх треба внести до єдиної інформаційної бази даних. Саме через це вводиться новий вид землевпорядних документації щодо режимоутворюючих об'єктів культурної спадщини. Вона буде визначати межі відповідно до об'єкта культурної спадщини.

Згідно з чинним законодавством України, землі під пам'ятками археології становлять особливу підкатегорію земель. Так, земельне законодавство відносить вказані землі до складу земель історико-культурного призначення. Відповідно до ст. 53 Земельного кодексу України до земель історико-культурного призначення належать землі, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби.

Окремою правовою проблемою є легітимність рішень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо викупу (примусового відчуження) земельних ділянок, на яких розміщені об'єкти археології.

Висновки. Підсумовуючи все викладене можна зробити висновок, що стан законодавства, яке регулює охорону об'єктів культурної спадщини знаходиться в стадії розвитку. Рішення (прецеденти) щодо відчуження земель для охорони об'єктів культурної спадщини наразі в Україні відсутні. Існують відповідні нормативно-правові акти, однак є низка проблем, які потребують вирішення. Головне питання стосується відсутності повноцінних даних про об'єкти культурної спадщини, та законодавець працює над цим і в найближчий час, маю надію, буде створено реальну систему дій щодо охорони таких об'єктів. Завдана шкода культурному надбанню без елементів правового захисту може бути великою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України, Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Земельний кодекс України, 2768-III, чинний, редакція від 28.10.2021. URL:
3. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/stru#Stru>.
4. Закон України "Про охорону культурної спадщини", Документ 1805-III, чинний, поточна редакція – Редакція від 24.07.2021. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>.

УДК 341.2

КОНОНЮК П.О., магістрант

Науковий керівник – **ПОЛЯРУШ-САФРОНЕНКО С.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

vitalik.mako@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОЛОГІЧНА МІГРАЦІЯ»

Розглядається проблема визначення поняття «екологічна міграція» стосовно специфічної категорії осіб, що переміщуються через зміну клімату та глобальне потепління. Аналізуються думки науковців стосовно осіб, що переміщуються через екологічні причини.

Ключові слова: екологічна міграція, міграція, екологічні біженці, кліматичні мігранти, екологічні мігранти.

В наш час триває багато наукових дискусій відносно назви людей, що переміщуються через зміну клімату та глобальне потепління: «екологічні мігранти», «екологічні біженці», «кліматичні мігранти», «кліматичні біженці» чи «біженці через зміни клімату». Ця множинність визначень стала наслідком розвитку самого процесу міграції, а також динамічних змін у структурі і напрямках її потоків.

Так, як визначено в «Юридичній енциклопедії» міграція - це «переміщення населення через кордон тих чи інших територій у межах однієї країни (внутрішня міграція) або з однієї країни в іншу (зовнішня міграція) зі зміною назавжди чи на тривалий час постійного місця проживання або з регулярним поверненням до нього» [1, с. 641].

Для точного визначення терміну «міграція» в конкретному випадку зазвичай є уточнення її виду: «сезонна, маятникова, безповоротна, тимчасова, постійна, економічна, добровільна, вимушена, легальна, нелегальна, екологічна, політична, етнічна, трудова, човникова, навчальна, туристична тощо». [2, с. 142-143].

Як зазначає Тимчик Г.С.: «Загальноприйнятого поняття екологічних біженців немає ні в міжнародному праві, ні в українській правовій системі. Така ситуація пояснюється, головним чином, тим, що як міжнародне, так і законодавство України в сфері міграції не є повністю несформованим, чому сприяє постійна трансформація видів вимушеної міграції. Характеристики сучасних міграційних потоків дуже рухливі, динамічні, що призводить до того, що законодавство не встигає ефективно врегульовувати всі ці процеси» [3, с. 239].

Доцільно також розглянути запропоноване Блюк Н.В. наступне визначення «екологічна міграція» – як «переміщення населення з однієї країни в іншу, через стихійне лихо, глобальне потепління, екологічну катастрофу чи іншу причину, що сталася у навколишньому природному середовищі» [4, с. 21].

Шиманська К.В. виділяє еколого-природничі фактори, що включають, з одного боку, відносно усталені фактори природно-ресурсного потенціалу (ці фактори в короткостроковій перспективі відносно не залежать від антропогенного впливу), а з іншого, – фактори стану навколишнього природного середовища, що зумовлює якість повітря, доступ до чистої води та екологічно чистих і безпечних продуктів харчування. Інституційні фактори, на її думку, представлені системою екологічного законодавства, екологічною політикою держави та наявними механізмами захисту дотримання прав населення на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище [5, с. 194].

На думку Завгородньої В.М., у міжнародно-правовому регулюванні варто сформулювати загальне визначення вимушеного мігранта з наданням йому відповідного правового захисту та визначенням особливостей для окремих категорій - біженців, внутрішньо переміщених осіб, шукачів притулку, екологічних біженців та інших [6, с. 405].

Романюк Н.І. називає людей, котрі змушені покинути свої домівки й переміститися в інші безпечні місця саме через причини, пов'язані зі змінами клімату та глобальним потеплінням, кліматичними мігрантами. Оскільки зміни клімату є однією з екологічних проблем, то поняття «кліматичні мігранти» є вужчим за термін «екологічні мігранти» [7, с. 56].

Зараз в Україні не відчувають негативних наслідків від глобального потепління та зміни клімату, але розуміють незворотність цього процесу. Так, за прогнозами науковців, «глобальне потепління зробить непридатними для життя частину сьогодні заселених територій земної кулі, що спровокує збільшення міграційних потоків, спрямованих також і через Україну» [8].

Отже, особи, що мігрують з через зміну клімату у навколишньому природному середовищі не мають чітко визначеного правового статусу, їх часто називають «екологічними мігрантами», а процес їх переміщення через екологічні причини з однієї країни в іншу - «екологічною міграцією».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакаєв О. В. Міграція. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2002. Т. 3: К-М. С. 641.
2. Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі : монографія. Рівне: вид. О.М. Зень, 2009. 478 с.
3. Тимчик Г. С. Правові проблеми визначення правового статусу екологічних біженців. Правові проблеми подолання наслідків Чорнобильської катастрофи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 18

трав. 2011 р.). Київ: КНЕУ, 2011. С. 238–242. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/16372/238-242.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

4. Блюк Н. В. Про сучасні тенденції нелегальної трудової міграції в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. Братислава, 2018. № 1. Ч. 2. С. 19-22.

5. Шиманська К. В. Детермінанти міжнародної міграції: інституційний підхід. Соціально-трудова відносина: теорія та практика. Київ, 2017. № 1. С. 188-197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2017_1_19.

6. Завгородня В. М. Поняття та категорії вимушених мігрантів у міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. Запоріжжя, 2018. №6. С. 402-405. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2018/114.pdf.

7. Романюк Н. І. Вплив глобального потепління та змін клімату на появу кліматичних мігрантів. *Міжнародні відносина, суспільні комунікації та регіональні студії*. Луцьк, 2020. № 1 (7). С. 52-61. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/97/112>.

8. Глобальне потепління - проблема, що не має кордонів : Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. URL:<https://phc.org.ua/news/globalne-poteplinna-problema-scho-ne-mae-kordoniv>.

УДК: 349.42

БОДРИК О. М., магістрантка

Науковий керівник – **ЄФРЕМОВА І.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

@btsau.edu.ua

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ В СФЕРІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасні євроінтеграційні процеси потребують від держави активного розвитку у всіх сферах економіки, і особливо в сфері аграрного виробництва. Договірні відносина є основним засобом правового визначення та встановлення господарських відносин взагалі, і суб'єктів аграрного виробництва особливо. На даний час, кожен етап аграрного виробництва, чи-то переробка, зберігання, або ж реалізація сільськогосподарської продукції, матеріально-технічне чи енергетичне забезпечення, а також кредитні та інші відносина, мають супроводжуватися укладенням договорів.

Для ефективного використання договорів в аграрній сфері виробництва необхідновизначити правильне сприйняття правової природи договору, орієнтуватися у змісті нормативно-правових актів, які регулюють договірні відносина, оскільки договір, який був складений та виконувався всупереч законодавству не лише створює загрозу правомірності його виконання, але також порушує права суб'єктів аграрних відносин, а так змушує здійснювати захист порушених прав осіб, чиї права є порушеними. Таким чином ставлячи під загрозу сталість господарських зв'язків не лише в аграрній сфері, а і в господарській сфері в цілому.

За загальним правилом, договірні правовідносина, що регулюються положеннями Цивільного кодексу України мають завданням визначати і регулювати майнові відносина, тобто, опосередковує процес переходу майна від одного суб'єкта до іншого. Це можуть забезпечити норми, що регулюють безпосередньо аграрні відносина. Таким чином, норми аграрного права є складовою частиною цивільно-правового регулювання цивільно-правових відносин, а так, загальні положення і принципи цивільно-правового регулювання поширюються на договірні відносина у сфері виготовлення та реалізації сільськогосподарської продукції.

Сільськогосподарські договори, як один із різновидів цивільних договорів мають конкретно-визначені ознаки, а саме:

– договір є, у більшості випадках, основною юридичною формою безпосередньої організації виробничого процесу у сільськогосподарському виробництві;

– права і обов'язки сторін у сільськогосподарському договорі визначаються специфікою аграрного виробництва;

– сільськогосподарський договір є правовою формою реалізації взаємних інтересів сторін з урахуванням юридичних, природно-кліматичних, економічних можливостей; він також виступає юридичною формою відносин, які опосередковано забезпечують розвиток аграрного виробництва з використанням досягнень науково-технічного прогресу, товарного обміну, інших аграрно-економічних способів.

Визначаючи систему договірних відносин в аграрній сфері виробництва, необхідно вказати на багатоаспектність різних сфер сільського господарства. Договір в системі агропромислового комплексу – це домовленість двох або більше сторін, спрямованих на набуття, зміну чи припинення їх прав та обов'язків щодо забезпечення розвитку і обслуговування аграрного виробництва з метою підвищення його ефективності і реалізації взаємних інтересів сторін.

Класифікація системи договорів в аграрній сфері можливо здійснювати за двома основними критеріями: загальна класифікація і спеціальна (галузева) класифікація. Так, за загальною класифікацією можливо виділити дві групи договорів: цивільно-правові та аграрно-правові договори.

Основною класифікацією сільськогосподарських договорів є поділ на:

1) договори, метою яких є створення в процесі виробничого співробітництва певного сільськогосподарського продукту, будь-яких товарів, істотна зміна об'єкта аграрного виробництва;

2) договори, метою яких є реалізація виробленої продукції (товарів) і придбання матеріально-технічних засобів для забезпечення функціонування основного аграрного виробництва;

3) договори, метою яких є надання різних послуг, що сприяють нормальному здійсненню аграрного виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356
2. Правові засоби матеріально-технічного забезпечення товаровиробників в умовах реформування АПК. 2019. URL:http://adhdportal.com/book_2719.html
3. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу/ за ред. М. М. Ільчука. К.: Вища освіта, 2017. 398 с.

УДК: 343.35:332.2.021.8(477)

ТКАЧЕНКО Т.Д., магістрантка

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК О. Г.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Tatianatkachenko15@gmail.com

ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. В даній статті розглядається корупція в Україні та закордоном за корупційні діяння у сфері земельного законодавства та кримінальна відповідальність за дані злочини.

Ключові слова: земля, хабарництво, корупція, ринок землі, корупційні схеми, земельне законодавство.

Відповідно до Конституції України, територіальна структура (устрій) України гарантується на основі єдності та цілісності державної території, поєднуючи у собі централізацію і децентралізацію у здійсненні державної влади, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних та демографічних особливостей. Земельні ресурси в державі служать територіальною основою її суверенітету. Цей напрямок функціонування країни виражається

державно-політичною позицією держави, визначеною першою особою держави. Державне управління територією завжди було найважливішим у зовнішній та внутрішній політиці.

Відповідно до чинного Земельного кодексу України, кожен громадянин нашої держави має законне право на отримання своєї частки земельної ділянки і в цілях, які передбаченні законодавством [1]. Ніхто не має право позбавити громадянина цього права, лише у разі передбачених законодавчих вимог, зокрема Законом України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17.11.2009 р. №1559-VI [2].

Однак наразі існує безліч судових справ про хабарі, які пов'язані із земельними ресурсами. Протягом 30-х років нашої незалежності країни, ринок землі є найбільшим тіншовим ринком країни, що оцінюється в мільярди доларів.

Згідно за інформаційними даними Верховного Суду, в період 2018-2019 років за незаконне захоплення земельних ділянок було засуджено 109 осіб. А в минулому 2020 році, Національна поліція України розслідувала 315 кримінальних справ, які були пов'язані з Національною академією аграрних наук, яка входить до 5-ки найбільших землекористувачів в країні та володіє близько 400 тис. га землі.

Протягом 2020 року за ст. 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди» було засуджено 81 посадову особу за отримання хабаря. Натомість за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі відповідно до ст. 369 КК були притягнуті до відповідальності майже 600 хабародавців [3].

Основоположними принципами земельної політики Європейського Союзу є свобода (забезпечення вільного руху капіталу для відкриття та ведення приватного бізнесу) і справедливість (відсутність дискримінації). Історія економічного розвитку країн ринкової економіки переконливо свідчить про посилення регулюючого впливу держави на сільськогосподарське виробництво і ринок землі, яке здійснюється шляхом створення правильного нормативно-правового поля, застосування економічних інструментів впливу держав на суб'єкт підприємництва. Обмеження прав приватної власності на землю сільськогосподарського призначення передбачені законодавством більшості держав-членів ЄС, незважаючи на те, що в цих країнах немає прямо виражених правових обмежень на володіння землею. Особливе значення має регулююча роль держави в організації функціонування ринку сільськогосподарських земель [4 С. 22].

Більшість країн колишнього СРСР, які приєдналися до Європейського Союзу, вже досить успішно здійснили лібералізацію ринку землі, тому українські державні службовці мають усі можливості прийняти якісні закони про ринок землі в Україні.

Процес реформування ринку земель сільськогосподарського призначення у нових державах-членах ЄС розпочався після проголошення незалежності ряду країн, таких як Польща та Угорщина у 1989 році, Естонія, Латвія та Литва у 1991 році, Чехія та Словаччина в 1993 році. У період реформ економіка цих країн значною мірою залежала від сільськогосподарського виробництва. Частка аграрного сектору у ВВП досягла в деяких країнах 25%, а в більшості країн третина населення була зайнята у сільськогосподарському виробництві.

У більшості цих країн реформа земельного ринку мала на меті повернути землю її колишнім власникам та перерозподілити землю у власності колгоспів та радгоспів серед фермерів. Після 25 років трансформації деякі країни вже завершили земельну реформу, тоді як в деяких країнах цей процес затягнувся і триває донині.

Після багатьох років реформ та змін майже не існує абсолютних обмежень на сучасних ринках, які були введені в перші роки реформ. Таким чином, жодна з країн цієї групи не має регулювання цін, обмеження щодо максимальної площі землі, що належить, є лише у трьох країнах, таких як Польща, Угорщина та Румунія. Рівень податкового навантаження на купівлю сільськогосподарських земель у цих країнах значно нижчий, ніж у старих країнах-

членах ЄС. Однак у деяких країнах сільськогосподарські землі, як правило, не звільняються від оподаткування, що робить цей сектор привабливим для сільського господарства.

Світовий досвід загалом показує, що ринковий обіг земельних ресурсів лібералізований повсюдно, але різниця полягає в ступені державного контролю над цим ринком. Ринки землі в Латвії, Литві та Естонії можна вважати абсолютно вільними, тоді як ринки землі в Молдові, Грузії та Польщі майже вільні: у цих країнах обмеження щодо операцій купівлі-продажу зводяться до мінімуму, і експерти відзначають, що попит на землю поступово зростає. В Угорщині, де операції із землею суворо контролюються та обмежуються державою, ринок недостатній, оскільки попит і пропозиція не збігаються.

Незважаючи на те, що переважна більшість нових держав-членів ЄС зараз відкрили свої ринки для іноземців, особливо громадян ЄС, обмеження щодо володіння сільськогосподарською землею взагалі існують протягом деякого часу. Ці обмеження тривали в середньому через сім років після вступу країни до ЄС і були спрямовані на запобігання спекуляціям на сільськогосподарських землях.

В цілому, досвід держав-членів ЄС дуже корисний і актуальний для України. Зрештою, в 90-і роки деякі держави ЄС опинилися в умовах, аналогічних умовам України, але вибрали більш швидкий і радикальний шлях розвитку ринку сільськогосподарських земель, що згодом призвело до невідповідності між сьогоdnішнім соціально-економічним розвитком України і новими державами-членами ЄС. Слід зазначити, що швидкість реформ і лібералізації ринку сільськогосподарських земель прямо пропорційна економічному зростанню і процвітанню в нових державах-членах ЄС.

Відкриття ринку землі в Україні сприятиме залученню зарубіжних інвесторів, оскільки зняття мораторію слугуватиме додатковим фактором для збільшення інвестицій в економіку України та посиленню конкуренції, що сприятиме стимулюванню розвитку аграрного сектору економіки. Узагальнюючи результати проведення земельної реформи в Україні необхідно окреслити ризики для суспільства, якими вона супроводжується, зокрема: зріст соціального невдоволення, зумовлений відчуттям «несправедливої» купівлі-продажу земельних ділянок, зокрема серед противників відкриття ринку землі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3- 4, ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
2. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 1, ст. 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Шкурюпат О. В. Антикорупційна політика у сфері земельних відносин: історико-теоретичний аналіз. Інститут підготовки кадрів держ. Служби зайнятості. Київ, Україна. 2018.

УДК: 342

КАВУН М.О., магістр

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ukrplaygames@gmail.com

РОЛІ МІСЦЕ ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ В СТРУКТУРІ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРАЦІВНИКІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Анотація. В тезах розглянуто питання місця і ролі правових цінностей у структурі правосвідомості працівників аграрної сфери. Встановлено, що правові цінності виступають загальнообов'язковими ціннісними орієнтирами у діяльності українських аграріїв. Наголошено на необхідності підвищення правової свідомості цієї категорії та подолання правового нігілізму, який присутній та має місце у житті працівників аграрного

сектору. Ця проблема має розв'язуватися шляхами розвитку юридичної освіти, знань правового характеру, правового виховання цієї категорії осіб, а також удосконалення правотворчої і правозастосовної діяльності, що здійснюється державними органами України.

Ключові слова: правова свідомість, цінності, правові цінності, моральні цінності, правовий нігілізм.

Перебуваючи у єдності правові і моральні цінності складають правосвідомість будь-якої особистості. Право та мораль являють собою ціннісно-нормативну систему правової свідомості особистості, і особи, яка займається фермерством у тому числі.

Безперечно, моральні норми осіб, які займаються фермерським господарством формуються протягом усього їх життя та звернені до внутрішнього світу людини. У свою чергу право цікавлять їх вчинки та діяльність у суспільстві, тобто дії пов'язані з виконанням та дотриманням правових норм в ході здійснення фермерського господарства. Загалом, якщо метою моралі є удосконалення особистості, то правові норми покликані врегульовувати відносини у суспільстві та у відносинах між фермерами. Джерелом моральних норм у свідомості українського фермера є релігійні норми, заповіді, етичні норми, певний досвід пізнання дійсності. Але наразі в сучасних умовах можна спостерігати ослаблення дії моральних норм.

Продовжуючи зазначимо, що ментальність працівників аграрної сфери є складним феноменом, у якому поєднуються як позитивні, так і негативні явища і тенденції, і яка визначає окремі тенденції в розвитку їх правової свідомості та культури. Надзвичайну роль у цьому відіграють правові цінності, які знаходять свій вплив на їх правову свідомість.

Свідомість працівників аграрної сфери характеризується різними проявами: станом відчаю, зневіри, песимізмом, пасивністю у відношенні прав і свобод, суперечливістю у поглядах на цінності, що свідчить про спустошення їх ментальності та збільшення проявів юридичного нігілізму, так як юридичні цінності у свідомості не сприймаються як необхідність.

Правовий нігілізм серед працівників аграрної сфери виражається в різних іпостасях – заперечення певними силами і населенням курсу реформ, несприйняття нових форм життя, соціальні протести, популізм, кон'юнктура, демагогія. Можна стверджувати про низьку правову свідомість працівників аграрної сфери та слабкість ідеологічного компонента їх правосвідомості. У цьому контексті варто погодитись з думкою Н.Бровко, про те, що у суспільстві прослідковується зв'язок між усвідомленням цінності права частиною суспільної правосвідомості та між правовими цінностями, що формуються в індивідуальній правосвідомості фермера. Правові цінності реалізуються через ціннісні установки шляхом правової взаємодії на різних рівнях: особистість-громадянське суспільство, громадянське суспільство-держава [1, с. 177]. Тому в умовах української дійсності існує гостра необхідність у подоланні правового нігілізму працівників аграрної сфери, вдосконаленні їх правосвідомості аби вона скріплювала правопорядок у сфері господарювання та суспільстві в цілому. Ця проблема має розв'язуватися шляхами розвитку юридичної освіти, знань правового характеру, правового виховання цієї категорії осіб, а також удосконалення правотворчої і правозастосовної діяльності, що здійснюється державними органами України та направлена на цю категорію.

Цінності, тією чи іншою мірою, є одним із елементів системи суспільства, виступають рушійною силою культурологічного процесу, тією силою, яку юристи представляють у вигляді правової цінності, що містить в собі норми права. Основною формою вираження явищ соціального життя у вигляді правових цінностей є норми права, що утворюють правову реальність [2, с. 96]. Правові цінності працівників аграрного сектору формуються шляхом вироблення ціннісних критеріїв, які в процесі розвитку держави і права мають здатність трансформуватися відповідно до їх світогляду, культури, правосвідомості, тобто внутрішньої установки, яка включає в себе погляди, переконання, установки, цінності,

почуття, емоції, що пов'язані з правом та проявляється у дотриманні або недотриманні правових норм у сфері господарювання.

Підсумовуючи, зазначимо, що правовими варто вважати ті цінності, що є фундаментом свідомості працівника аграрної сфери та є найважливішою складовою його правосвідомості. Вони є визначальним елементом правового впливу на соціум, які здійснюють істотний вплив на механізм правового регулювання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бровко Н. І. Взаємозв'язок правових та моральних норм у свідомості українських фермерів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки». 2017. Вип. 3, т. 2. С. 174–177.

2. Чернописька В. Проблема дефініції “правових цінностей” у сучасному науковому дискурсі. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки”. Т. 7 №1. 2020. С. 86–98.

УДК: 342

МОЙСЕЄНКО В.В., магістр

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

vitalina.egorka@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Анотація. В тезах розглянуто сутність та значення екологічного інформаційного забезпечення. Встановлено, що екологічне інформаційне забезпечення являє собою врегульовану нормами українського законодавства функцію державного управління, що полягає в обов'язку органів влади збирати, зберігати та поширювати відомості про стан довкілля з метою задоволення інформаційних потреб громадськості та, водночас, виступає гарантією права громадян на екологічну інформацію. Наголошено на необхідності внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначивши у ньому екологічне інформаційне забезпечення як обов'язок відповідних державних органів.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, доступ до екологічної інформації, довкілля, екологічне інформаційне забезпечення.

Конституція України надає право кожному на вільний доступ до відомостей про стан довкілля, а, отже, згідно положень Основного закону, інформування населення країни є гарантією такого доступу [1]. Така інформація ніким не може бути засекречена. Визначальними при регулюванні відносин в сфері екологічного інформування є Закони України «Про інформацію» [2], «Про доступ до публічної інформації» [3], які розглядають екологічне інформування через призму права на інформацію, закріплюючи обов'язок державних органів щодо пошуку, отримання, зберігання та поширення відомостей про стан довкілля.

Уповноважені органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан навколишнього природного середовища. При цьому екологічна інформація має бути: достовірною, точною, повною, відкритою,

крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом (тобто коекологічне інформаційне забезпечення має важливе значення: коли б суспільство було достатньо проінформоване про стан навколишнього природного середовища, то напевно, більшість усвідомило необхідність боротьби за екологічну безпеку.

Ключовим у визначення сутності та змісту екологічного інформаційного забезпечення є поняття «інформація», «забезпечення» та «довкілля», тому інформування та забезпечення необхідною екологічною інформацією має базуватись на застосуванні

спеціальних засобів і методів збирання, обробки, зберігання та поширення такої інформації, який включає механізм реалізації права громадян на екологічну інформацію та обов'язок державних органів в даній сфері.

Екологічне інформування повинно постійно здійснюватись на Інтернет-сайтах державних установ, у новинних та освітніх програмах ЗМІ. Державний комітет з телебачення і радіомовлення України спільно з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України мали б розробити принципи держзамовлень до ЗМІ, які задовольняли б суспільний попит на екологічну інформацію та заохочували зростання такого попиту. Давно на часі творення суспільного телерадіомовлення, орієнтованого на виховання екологічного світогляду та пропагування здорового способу життя.

Вважаємо, що екологічне інформування в Україні потребує удосконалення. Механізм реалізації доступу до екологічної інформації закріплено в законодавстві України. На міжнародному рівні право на доступ до інформації гарантується такими документами, як Загальна декларація прав людини (ст. 19), Конвенція про захист прав людини і основних свобод (ст. 10), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ст. ст. 18, 19), Рекомендація Ради Європи № R(81)19 про доступ до інформації, що перебуває у володінні державних органів [4, С. 104].

При цьому, на жаль, в Україні й досі відсутній належний механізм забезпечення доступу до екологічної інформації. Зацікавленості в налагодженні дієвого механізму оприлюднення екологічної інформації як у представників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, так і в суб'єктів господарювання немає. Інформація про стан використання природних ресурсів, погіршення їх якості внаслідок забруднення поширюється із запізненням, при цьому, відповідно до офіційних джерел інформації, прямо не визначається, внаслідок діяльності яких суб'єктів господарювання здійснюється шкідливий вплив на довкілля, що ускладнює процес забезпечення участі громадськості у здійсненні публічного управління [5].

Таким чином, говорячи про екологічне інформаційне забезпечення як засіб реалізації права на екологічну інформацію варто зазначити про необхідність нормативного закріплення вказаного терміну. Тому вважаємо за необхідне внести зміни до статті 25-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначивши, що екологічне інформаційне забезпечення є обов'язком органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших уповноважених суб'єктів забезпечувати необхідною екологічною інформацією населення про стан навколишнього природного середовища та забезпечувати йому вільний доступ до такої інформації. Тому значення екологічного інформаційного забезпечення має важливе значення: достатня проінформованість суспільства про стан навколишнього природного середовища сприятиме усвідомленню необхідності боротьби за екологічну безпеку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Закон України «Про інформацію» Від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI/Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
4. Влащенко С. Реалізація права громадян на доступ до публічної інформації в контексті європейської інтеграції і гармонізації національного законодавства. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2016. №7. С. 102–108. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2016_7_14.
5. Проект Постанови про проведення парламентських слухань «Про ситуацію та шляхи поліпшення доступу громадськості до екоінформації, участі в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля в умовах євроінтеграції України» (пояснювальна записка). URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7530&skl=5.

МУКОЇДА І.І., магістрант

Науковий керівник – ОБІУХ Н.М., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ КУРОРТІВ

За період незалежності, в Україні створена багатовекторна законодавча база в сфері правового регулювання використання земель курортів, а в останні роки ведеться ще й велика законопроектна робота, спрямована на вдосконалення правового режиму лікувально-оздоровчих місцевостей і курортів, а також відповідних земель, які є просторово-територіальним базисом для розміщення курортної інфраструктури. Питання про правовий режим курортів і відповідних земель являється досить актуальним і саме Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, має на меті створити умови для забезпечення розвитку сфери туризму і курортів.

Ключові слова: землі курортів, курорт, природні лікувальні ресурси, рекреаційна зона, розвиток туризму.

На сьогодні Україна має одну з найпотужніших у світі базу курортних територій. У зв'язку з чим, перед державою постає завдання забезпечити їх ефективне і раціональне використання.

Також, варто зауважити, що санаторно-курортне законодавство має історично сформований понятійний апарат. Зміни, що відбуваються в суспільстві, екологічні, інфраструктурні, фінансові та інші проблеми санаторно-курортного комплексу змушують по-новому поглянути на звичні поняття в контексті їх теоретичного обґрунтування і практичного застосування.

У Законі України «Про курорти» від 05.10.2000 р. № 2026-III, поняття «курорт» визначено як «освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації» [1].

Однак курортно-рекреаційна територія має бути належним чином облаштована в плані розвитку техніко-економічних комунікацій. Українські курорти повинні розвиватися комплексно, разом із будівництвом автомобільних доріг, спорудженням придорожньої інфраструктури, відновленням об'єктів культурної спадщини, розвитком виробництва екологічної продукції, торгівлі, банківських, страхових, інформаційних та інших послуг.

На думку науковця В.Полякова, «курортом в юридичному сенсі слід вважати місцевість, що має цілющі природні властивості, які використовуються санаторно-курортними установами для лікувальних цілей, яка відповідними нормативними актами визнана курортом» [2, с.15]. Ми підтримуємо таку думку науковця, адже дане визначення є логічним, так як містить вказівку на юридичну ознаку - визнання відповідними нормативними актами, в той же час, у визначенні бажано відобразити і те, що курорт є частиною навколишнього природного середовища.

Деякі вчені ототожнюють курорти та рекреаційні зони. Наприклад, В. Петров запропонував таке визначення рекреаційних зон: це частина простору навколишнього середовища, яке використовується для відпочинку та туризму, в тому числі зелені, курортні, лікувально-оздоровчі зони [3]. На нашу думку, таке ототожнення неправильне, так як цілі і призначення цих зон різняться.

Хоча рекреаційна зона і курорт є природними комплексами, проте рекреаційні зони призначені для масового відпочинку і туризму населення, а курорти - для організації лікування та профілактики захворювань населення. Якщо курорти можуть виконувати і рекреаційну функцію, так як в ході лікування людина відпочиває, то рекреаційні зони

функцію лікування не виконують. Курорт також можна ототожнювати з лікувально-оздоровчою місцевістю і природними лікувальними ресурсами.

Природні лікувальні ресурси є основою для будівництва курорту, але при цьому є складовою частиною курорту, які співвідносяться як частина і ціле. Самостійно, лікувально-оздоровча місцевість не є курортом, тому що являє собою земельну ділянку, територію, на якій є природні лікувальні ресурси і яка є потенціалом для майбутнього будівництва курорту.

Таким чином, можна виділити основні ознаки курорту:

а) має лікувально-оздоровчі властивості;

б) призначений для лікування і профілактики захворювань людей;

в) являє собою природно-антропогенний комплекс, в який входять природні ресурси, в тому числі і природні лікувальні ресурси, а також необхідні для лікування людей будівлі і споруди, включаючи об'єкти інфраструктури;

г) офіційно оголошений постановою Уряду курортною зоною. Грунтуючись на зазначених ознаках, можна сформулювати наступне визначення курорту: курорт - це природно-антропогенний комплекс, який освоєний і використовується в лікувально-профілактичних цілях, що володіє природними лікувальними ресурсами (мінеральними джерелами, запасами лікувальних грязей, кліматичними та іншими умовами) і необхідними для їх експлуатації будівлями і спорудами, включаючи об'єкти інфраструктури, та такі, що офіційно затверджені постановою Кабінету Міністрів [1].

У 2013 році було розроблено Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року (розпорядженням КМУ від 1 серпня 2013 р. № 638-р). Державним замовником Програми виступило Державне агентство з туризму та курортів. Проте, в наслідок загальної політичної нестабільності, недостатності фінансів у Державному бюджеті та згідно з постановою КМУ від 05.03.2014р. №71 «Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проєктів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» розробка проєкту Державної цільової програми була припинена [4].

У Стратегії розвитку туризму та курортів в Україні на період до 2026 року, що була прийнята у 2017 році Кабінетом Міністрів України, вказано на загострення кризових явищ у сфері туризму та курортів, яке свідчить про необхідність удосконалення державної політики у зазначеній сфері, пріоритетів і принципів її реалізації, повноважень і компетенції суб'єктів туристичної діяльності, впровадження ефективних організаційно-правових, економічних, інформаційних механізмів розвитку сфери туризму та курортів як високорентабельної галузі національної економіки [5].

Поряд з неминучими труднощами теоретико-правового та юридико-технічного характеру вдосконалення законодавства в даній сфері наштовхується на серйозні лобістські перепони, які відповідне законодавство якраз і покликане обмежити з метою збереження лікувально-оздоровчих місцевостей і курортів для нинішнього і майбутніх поколінь.

Недоторканність, з одного боку, пріоритету санаторно-курортного призначення розглянутих земель перед іншими видами їх господарського використання, а також прихильність законодавця природоохоронному характеру відповідних правових норм, а, з іншого, зняття зайвих законодавчих бар'єрів, які можуть заважати розвитку даних територій, повинно сприяти більш ефективному вдосконаленню курортного законодавства на сучасному етапі [6, с. 168].

Ст. ст. 3, 49 Конституції України визначають, що життя і здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю, кожен має право на охорону здоров'я [7]. З цього вбачається, що кожному гарантується право на забезпечення його санітарно-курортним лікуванням на рівні Основного Закону.

На виконання положень Закону було прийнято низку нормативно-правових актів у сфері курортів. Постановами та Розпорядженнями Кабінету Міністрів України затверджено:

- Порядок розроблення та затвердження спеціальних методик щодо економічного обґрунтування проектів розвитку курортів та економічної оцінки їх природних лікувальних ресурсів [5];
- Деякі питання діяльності Державного Агентства розвитку туризму [8];
- Порядок створення і ведення Державних кадастрів природних територій курортів і природних лікувальних ресурсів [9];
- Загальне Положення про санаторно-курортний заклад [1];
- Концепція розвитку санаторно-курортної галузі [10].

Крім того, важливими актами стали:

- Указ Президента України «Про деякі заходи щодо розвитку туристичної та курортно-рекреаційної сфер України» [11];
- Наказ Міністерства охорони здоров'я України, «Про Порядок здійснення медико-біологічної та цінності природних лікувальних ресурсів, визначення методів їх використання» [12].

Проаналізувавши зазначені норми, варто наголосити на їхній застарілості. Більшість підзаконних нормативних актів були розроблені та прийняті в період з 2001 по 2003 рік. З огляду на стрімкий розвиток суспільний відносин, є необхідність у приведення курортного законодавства у сучасний стан.

Не дивлячись на загрозу коронавірусної хвороби, що спричинила певні перепони у доступі громадян до курортних територій, є нагальна потреба у прогностичному підході до вирішення зазначеного питання й розробки сучасного правового підґрунтя для регулювання відносин, що виникають в сфері використання курортних зон. Крім того, в 2017 році була прийнята Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, яка має на меті створити умови для забезпечення прискореного розвитку сфери туризму і курортів, перетворення її у високоефективну, інтегровану у світовий ринок галузь.

Запровадження Стратегії передбачається наступне: 1) забезпечення безпеки туристів та захист їх законних прав та інтересів; 2) імплементацію законодавства ЄС у сферу туризму, комплексного розвитку територій, зокрема створенню сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури; 3) удосконалення системи професійної підготовки фахівців сфери туризму; 4) формування та просування позитивного іміджу України, як країни привабливої для туризму [8].

Не дивлячись на це, наразі, дана стратегія не є дієвою, тому що велика кількість українських курортів закриваються, цьому сприяють різні чинники, зокрема:

- відсутність належного фінансування, адже місцевий та державний бюджет не можуть в повній мірі виділити кошти для повного оновлення курортних зон та задоволення всіх їхніх потреб;
- нестабільність економіки всередині країни, суворі карантинні заходи, зумовлені поширенням коронавірусної хвороби;
- застарілість законодавства у сфері курортів тощо.

Тобто дана стратегія потребує не стільки доопрацювання, скільки забезпечення її дієвості.

Висновки. Таким чином, справедливо дійти до висновку, що Україна має чималий потенціал у курортній сфері. Проте, відсутність механізму, який би забезпечував розвиток даної галузі, недосконалість та застарілість законодавства негативно впливають на її функціонування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Державної програми відпочинку і оздоровлення дітей на період до 2008 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2003 р. № 33. Офіційний вісник України. 2003. № 3. Ст. 81.
2. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і спорту в дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах України: Наказ Міністерства освіти і науки від 02.08.2005 р. № 458. Офіційний вісник України. 2005. № 34. Ст. 2099.
3. Про затвердження Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України: Наказ Міністерства освіти і науки України N 491 від 02.07.2001. Офіційний вісник України. 2001. № 29. Ст. 1333.

4. Про затвердження Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006р. № 1524. Офіційний вісник України. 2006. № 44. Ст. 2949.
5. Про затвердження Державної Програми розвитку туризму на 2002-2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583. Офіційний вісник України. 2002. № 18. Ст. 935.
6. Про основи містобудування: Закон України від 16 листопада 1992 року. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 52. Ст. 683.
7. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 29. Ст. 232.
8. Про затвердження Програми розвитку Криму як цілорічного загальнодержавного та міжнародного курортно-рекреаційного і туристичного центру: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 січня 2003 р. № 133. Офіційний вісник України. 2003. № 5. Ст. 180.
9. Про затвердження Положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 р. № 1573. Офіційний вісник України. 2006. № 45. Стор. 89. Ст. 3017. Код акту 37824/2006.
10. Про затвердження Положення про Державний комітет України із земельних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 2008 р. № 224. Офіційний вісник України. 2008. № 23. Ст. 698.
11. Про затвердження Положення про Державний комітет лісового господарства України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2007 р. № 883. Офіційний вісник України. 2007. № 48. Ст. 1982.
12. Про затвердження Порядку спеціального використання лісових ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761. Урядовий кур'єр від 06.06.2007. № 98.

УДК 349.6

ГОРЛОВА Д.В., магістрант

Науковий керівник – **ОБШОХ Н.М.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ДОБРИВАМИ ТА ПЕСТИЦИДАМИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В останнє десятиліття використання добрив і пестицидів набуло особливо гострого звучання у зв'язку із поширенням деградації та забрудненні земельних та водних ресурсів. Враховуючи ускладнення екологічної ситуації у світі, так і в Україні, зокрема, проблема правового регулювання поводження з добривами і пестицидами має надзвичайно актуальне значення, оскільки це прямо впливає на стан забезпечення екологічної безпеки, а також здоров'я людей.

Ключові слова: екологічна безпека, агрохімікати, пестициди, застосування добрив, правове регулювання сільського господарства.

Проблема охорони та раціонального використання земель є однією із найважливіших завдань людства, тому що 98 % продуктів харчування, які споживає людина, отримують за рахунок обробітку землі. Заходи щодо підвищення продуктивності земель та їхньої охорони дуже різноманітні й повинні здійснюватись комплексно, як єдина система, взаємно доповнюючи один одного і посилюючи дію всіх інших.

Діяльність у сфері поводження з добривами й пестицидами є різновидом екологічно небезпечної діяльності, що пов'язана з використанням шкідливих хімічних речовин. В сучасних умовах ведення сільського господарства неможливо уявити без застосування таких засобів, які дозволяють збільшити врожайність та зменшити витрати часу на вирощування агрокультур. При цьому питання щодо безпечності застосування пестицидів і агрохімікатів повинно бути врегульовано на нормативному рівні.

Особливе місце в системі правового регулювання відносин у сфері поводження з добривами та пестицидами займає державний контроль (нагляд), який забезпечується відповідними уповноваженими органами. Це є різновидом державного екологічного контролю, що передбачає здійснення контролюючих заходів стосовно дотримання вимог з охорони навколишнього середовища та забезпечення вимог екологічної безпеки.

Управління у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища – це механізм організації та система діяльності органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних відносин, що виникають у зв'язку з природокористуванням, відтворенням природних ресурсів і охороною навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки [1, с. 28].

Основними принципами екологічного управління виступають: 1) законність управління; 2) пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища існування перед іншими цілями; 3) об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду; 4) прозорості, відкритості, плановості й системності державного нагляду; 5) здійснення державного нагляду в порядку, визначеному законом.

Відповідно до Закону України «Про пестициди і агрохімікати» [2] держава здійснює контроль за здійсненням виробництва, реєстрації, зберігання, транспортування, торгівлі і застосування пестицидів і агрохімікатів. Державний контроль у сфері поводження з добривами й пестицидами визначається необхідністю проведення спеціальних процедур: державних випробувань пестицидів і агрохімікатів (стаття 6 Закону); їх державної реєстрації (стаття 7); регулювання допуску на право роботи, пов'язаної з транспортуванням, зберіганням, застосуванням та торгівлею пестицидами і агрохімікатами (стаття 11); затвердження переліку пестицидів та агрохімікатів, дозволених до використання на території України (стаття 12), а також здійснення належного контролю у сфері утилізації, знищення та знешкодження непридатних та заборонених до використання пестицидів.

Слід зазначити, що така діяльність, як виробництво та застосування пестицидів і агрохімікатів, має ознаки екологічно небезпечної діяльності. Така діяльність може мати серйозні екологічні наслідки як для навколишнього середовища, так і для життя та здоров'я людини. Порушення регламентів щодо застосування пестицидів і сільськогосподарській діяльності може призвести до забруднення земель та водних об'єктів, що може нести в собі небезпеку для людини. Тому суб'єкти господарювання повинні суворо дотримуватись встановлених регламентів під час застосування пестицидів, а також при їх зберіганні та утилізації.

Слід зазначити, що відповідно до статті 7 ЗУ «Про пестициди і агрохімікати» перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених для використання, регламенти їх застосування та щорічні доповнення до нього забезпечується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища. Таким уповноваженим органом є Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України.

Державна реєстрація пестицидів і агрохімікатів є підставою для здійснення державного контролю шляхом запровадження санітарних заходів (процедур експертизи, інспектування та ухвалення) щодо наявності у харчових продуктах, що реалізуються на ринку України, дозволеної кількості залишків пестицидів і агрохімікатів.

Основним органом, який уповноважений здійснювати перевірку суб'єктів господарювання, що займаються застосуванням пестицидів, є Державна екологічна інспекція. Правовими засадами діяльності Держекоінспекції у сфері державного екологічного нагляду є норми, які визначені у Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Відповідно до статті 1 даного Закону «заходами державного нагляду є планові та позапланові заходи, які здійснюються у формі державних перевірок, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом» [3].

У зв'язку з реорганізацією органів державного санітарно-епідеміологічного нагляду на сьогодні функції щодо забезпечення державного санітарного нагляду у сфері пестицидів та агрохімікатів здійснюються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади. Таким уповноваженим органом є Державна служба з питань безпечності продуктів харчування та захисту споживачів України. Основним напрямом діяльності Служби у цій сфері є забезпечення здійснення державного нагляду за додержанням юридичними особами та

громадянами державних санітарних норм і правил, гігієнічних нормативів і регламентів безпечного виробництва, транспортування, зберігання, застосування пестицидів і агрохімікатів, за вмістом залишкової кількості пестицидів і агрохімікатів у харчових продуктах та продовольчій сировині.

Отже, можна зробити висновок, що принципи екологічного управління у сфері поводження з пестицидами визначаються екологічно небезпечним характером діяльності, яка пов'язана з використанням таких хімічних речовин. При цьому основними напрямками екологічного контролю в даній сфері є дотримання вимог екологічного та санітарного законодавства суб'єктами, які здійснюють поводження з пестицидами та агрохімікатами. Тому така діяльність повинна бути ліцензованою, а також підлягати державному обліку та державній реєстрації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Екологічне право в запитаннях та відповідях: навч. посіб. / за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2017. 208 с.
2. Про пестициди і агрохімікати: Закон України від 02.03.1995 р. (зі змінами та допов. в редакції від 01.08.2021 р.). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р. (в редакції від 01.10.2021 р.). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

УДК 349.6

ВЛАСЕНКО І.В., магістрант

Науковий керівник – **ОБІУХ Н.М.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОЗВІЛЬНИХ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

На сьогодні проблема використання природних ресурсів тісно пов'язана із питаннями забруднення навколишнього середовища та окремих його компонентів, деградацією та знищенням природних екосистем внаслідок несприятливої діяльності людини. Тому важливою умовою здійснення сталого природокористування є дозвільне регулювання відносин у сфері використання природних ресурсів. У даній публікації ми пропонуємо розглянути основні ознаки та поняття дозвільних процедур у сфері природокористування, визначити подальші шляхи розвитку законодавства в даній сфері.

Ключові слова: дозволи, дозвільна процедура, забезпечення екологічної безпеки, спеціальне природокористування.

Відносини у сфері використання природних ресурсів регулюються переважно стосовно окремих видів природних ресурсів – земель, водних ресурсів, атмосферного повітря, надр, лісів, рослинного й тваринного світу. Відповідно мова йде про регулювання відносин землекористування, водокористування, надрокористування тощо. Основним принципом здійснення природокористування є принцип раціонального, а точніше еколого збалансованого використання природних ресурсів.

У науковій правовій літературі природокористування розглядається насамперед як використання корисних властивостей навколишнього природного середовища, природних об'єктів та їх ресурсів для задоволення різноманітних потреб людини.

Дозвільна система у природокористуванні є розгалуженою і стосується різних аспектів господарської діяльності людини – це використання природних ресурсів для промислових потреб та в сільському господарстві, використання в енергетичній сфері, скидання забруднюючих речовин в атмосферне повітря тощо. Кожний дозвіл передбачає за мету захистити окремий компонент навколишнього середовища.

Слід зазначити, що екологічний дозвіл є невід'ємною та обов'язковою умовою здійснення права спеціального природокористування. Так, у відповідності до статті 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» в порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам та юридичним особам надаються у володіння, користування або в оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, за плату для здійснення виробничої та іншої діяльності [1].

Дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів – це офіційний документ, який засвідчує право підприємств, установ, організацій, громадян на використання конкретних природних ресурсів у межах затверджених лімітів [2]. В окремих випадках для здійснення природокористування і справді вистачає лише дозволу, однак у більшості випадків здійснення використання природних ресурсів передбачає потребу оформлення й інших документів. Так, для отримання права спеціального лісокористування (права заготівлі деревини), а також для більшості видів спеціального використання надр слід попередньо оформити право на користування земельною ділянкою (державний акт, договір оренди тощо); для здійснення ставкового фермерського господарства потрібно оформити право оренди водного об'єкта, і після цього отримати дозвіл на спеціальне водокористування у встановленому законом порядку.

Основною особливістю природноресурсових дозволів є те, що вони насамперед виступають правовими формами передачі державою та іншими суб'єктами, зокрема власниками природних ресурсів, права користування визначеною частиною природного об'єкта. Дозволи є засобом прямого адміністративного впливу на суб'єкта відповідних відносин, які прямо зобов'язують його діяти відповідним чином. Вони встановлюють межі поведінки природокористувачів. Дозвільні документи посвідчують здатність та надають право на його здійснення, закріплюючи цим самим спеціальну правосуб'єктність природокористувача [3, с. 245].

Спеціальне природокористування потребує проходження процедури отримання санкціонування від держави (територіальної громади в особі відповідних органів місцевого самоврядування) через видачу відповідного дозвільного документа. Процедура такої видачі, як правило, детально регламентована чинним законодавством та по суті є окремим різновидом правовідносин по відношенню до правовідносин, в межах яких здійснюється зазначене право природокористування на підставі отриманого дозвільного документа, адже має свій склад, підстави виникнення, зміни і припинення.

На підставі аналізу екологічного законодавства можна визначити наступні ознаки дозвільних процедур у сфері здійснення спеціального природокористування:

1. Така процедура регулюється переважно нормами екологічного права та реалізується в межах екологічних правовідносин. Тому стосовно дозвільної процедури повинні застосовуватись загальні принципи екологічного права.

2. Пріоритетним напрямом регулювання відносин у сфері дозвільних природоресурсних відносин є забезпечення сталого розвитку та забезпечення вимог екологічної безпеки.

3. Зміст досліджуваної дозвільної процедури потрібно вбачати в попередній оцінці документації, яка подається для отримання спеціального дозволу, щодо відповідності інформації про планову діяльність та фактори впливу такої діяльності вимогам екологічного законодавства.

4. Необхідність визначення юридичних підстав для відмови у здійсненні права спеціального природокористування у разі, якщо така діяльність може мати негативні наслідки для навколишнього середовища.

На нашу думку, проведений аналіз дає підстави визначити основну мету дозвільної процедури в екологічній сфері – забезпечення балансу екологічної та економічної складових сталого розвитку та попередження можливих порушень екологічної безпеки під час здійснення діяльності зі спеціального природокористування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ (в редакції від 01.01.2021 р.). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду: постанова Кабінету Міністрів України від 10.08.1992 р. № 459. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-92-%D0%BF#Text>
3. Кобецька Н.Р. Дозволи й договори в механізмі правового регулювання природокористування. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 71. С. 242-247. URL:<http://www.apdp.in.ua/v71/35.pdf>

УДК: 334.7:338.432

МАЦЮК О. С., магістрантка

Науковий керівник – **ЄФРЕМОВА І.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Різні форми господарської діяльності у сфері аграрного виробництва, населення є первинною формою організації виробництва сільськогосподарської продукції, виступає як форма зайнятості селян і джерелом додаткових (а подекуди й єдиних) доходів, які забезпечують повне задоволення матеріальних, житлових, культурно-побутових потреб сільських сімей.

Розвиток конкурентоспроможного сталого сільськогосподарського виробництва в комплексному поєднанні з розбудовою сучасних сприятливих умов для розвитку сільських територій є національним пріоритетом України. Надзвичайно важливим вбачається формування послідовного, цілеспрямованого й ефективного законодавства, спрямованого на врегулювання відносин у галузі сільського господарства, яке не лише відповідало б взятому курсу на подальше реформування аграрних відносин, а й виступало б стимулюючим чинником для забезпечення сталого розвитку сільгоспвиробництва. Сільськогосподарське виробництво завжди передбачає здійснення сільськогосподарської діяльності.

Основними суб'єктами, зайнятими виробництвом сільськогосподарської продукції, переробкою власної проведеної сільськогосподарської продукції та її реалізацією, є сільськогосподарські товаровиробники всіх форм власності та організаційно-правових форм господарювання, серед яких провідна роль належить сільськогосподарським підприємствам. До них належать: державні сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, господарські товариства, приватні господарства, фермерські господарства, а також спільні (з іноземними інвестиціями) сільськогосподарські підприємства.

Оскільки основною метою державних підприємств є реалізація державної політики, то вони повинні мати високий виробничий потенціал, використовувати сучасні індустріальні технології. Усі підприємства перебувають на повному державному фінансуванні. Водночас недоцільним є створення державних сільськогосподарських підприємств традиційного типу.

Колективні та кооперативні сільськогосподарські підприємства – це передусім підприємства, трансформовані з колишніх колгоспів, але при цьому їхній економічний механізм управління заснований на правах володіння селянами паями на землю й майно. Їхньою перевагою є збережена і розвинена виробнича структура, справедливий розподіл прибутків між членами за пайовим принципом. Однак таких господарств на сьогодні залишилися одиниці.

Новими організаційними формами, що з'явилися в сучасних умовах і які об'єднують сільськогосподарські та промислові підприємства, стали агропромислові об'єднання. Це так звана вертикальна інтеграція підприємств, які спеціалізуються на декількох чи одному виді сільськогосподарської продукції, та підприємств, що переробляють цю продукцію. Такий інтеграції притаманними є нові форми організації праці та підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Ще однією великою групою підприємств є товариства. Вони можуть бути з обмеженою відповідальністю, додатковою або повною, командитними чи акціонерними. Їх призначення та функціонування регламентує Господарський кодекс України.

Досить вагоме значення на даному етапі розвитку аграрного виробництва, є така організаційно-правова форма підприємств – як приватні підприємства, засновані на орендних відносинах. Власник землі і майна бере в оренду землю і майно в інших селян з обов'язковим укладенням договору, де зазначаються розмір плати за оренду майна і землі та права і обов'язки сторін.

Однією з найпоширеніших організаційних форм сільськогосподарського виробництва в Україні є фермерське господарство. Переважно це форма сімейного господарства, яке водночас виступає і первинною соціальною ланкою, і первинною ланкою в суспільному виробництві. Цим забезпечується високий рівень його стійкості й стабільності.

Останніми роками почали активно розвиватися спільні підприємства, створені на основі вкладення капіталу вітчизняних та іноземних партнерів, які спільно здійснюють господарську діяльність, управління та розподіл прибутків. Такі підприємства є достатньо потужними за розмірами і мають здебільшого холдинговий тип діяльності.

Розгляд значущості господарств населення, зокрема особистих селянських господарств, визначається тим, що основним типом господарювання в горах є сімейне сільське господарство, яке суттєво відрізняється від сучасного промислового виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Березін О. Сучасні аграрні проблеми та їх вплив на розвиток національного продовольчого ринку України. Науково-інформаційний вісник Академії наук вищої освіти України. 2012. № 2 (79). С. 113–123.
2. Савельєва О. М. Правове регулювання відносин в агросфері: моногр./за заг. ред. М. В. Шульги. Х.: Друкарня Мадрид, 2017. С. 140.
3. Чабаненко Н. Н. Сельскохозяйственная деятельность как аграрно-правовая категория. Журн. науч. Публикаций аспирантов и докторантов. URL:<http://journal.org/articles/2014/uris56.html> (дата звернення: 10.03.2017).

УДК: 342

МАКСИМЧУК В.В., магістрант

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МІСЦЕ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У сучасному суспільстві почалася нова стадія розвитку, і в процесі глобалізації сформувалося глобальне інформаційне суспільство в якому активно функціонують екологічні права. Вони займають чільне місце у системі конституційних прав і свобод, проте питання їх місця у системі конституційних прав і свобод є неоднозначним.

Ключові слова: інформаційне суспільство, екологічні права, конституційні права, можливості людини, екологічна сфера.

В процесі глобалізації сформувалося та функціонує глобальне інформаційне суспільство – новий тип суспільства, породжений черговим інформаційним вибухом і в якому інформаційні, комунікаційні, інформаційно-комунікативні та цифрові технології створені завдяки новій глобальній соціальній революції та визначені в результаті основні умови і здатності обміну інформацією, отриманою за допомогою вільного доступу до знань, відкриваючи нові можливості для самоідентифікації будь-якого суспільства в особі держав, суспільства чи особистості.

Глобальне інформаційне суспільство - це особлива цивілізаційна фаза життєдіяльності людини, де головним чином усі сфери діяльності пов'язані зі створенням, обробкою і використанням інформації.

Екологічні права є складовою конституційних прав, й громадяни України стикаються з різними проблемами в екології, що вимагають моментального рішення з огляду на поточний стан навколишнього середовища, що впливає на здоров'я населення.

Екологічні права – це можливості (свободи) користуватися природним середовищем як природним середовищем проживання. Екологічні права є спорідненими з правом на життя. Специфіка екологічних прав полягає у тому, що основою їх здійснення є об'єктивно існуюча екологічна система – навколишнє природне середовище. При цьому деякі екологічні права є природними правами, невід'ємними від життєдіяльності громадян, незалежно від їхнього правового закріплення. Такі права людини і громадянина реалізуються як об'єктивна необхідність і не потребують нормативно-правового оформлення.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля і є за сучасними нормами одним із фундаментальних, природних прав людини, так як забезпечує її право на життя (ст. 3 Загальної декларації прав людини).

Також слід погодитися з думкою М.Бринчука, що навколишнє середовище є сприятливим, якщо його стан відповідає встановленим в екологічному законодавстві вимогам і нормативам, що стосуються чистоти (незабрудненості), ресурсоємності (невичерпності), екологічної стійкості, видової різноманітності і естетичного багатства. Так, пропонується оцінювати навколишнє середовище як сприятливе, якщо тільки її стан відповідає встановленим і описаним вище екологічним законодавчим вимогам.

Безпосереднім проявом сенсу права, забезпечення власної свободи і незалежності індивіда, у тому числі від влади, та поваги до свободи та незалежності інших людей є права людини. Вони об'єктивно є мірилом розвитку права в суспільстві, показником його цивілізованості. Адже за допомогою прав особистість долучається до матеріальних і духовних благ суспільства, до механізмів влади, до законних форм волевиявлення і реалізації власних інтересів. Від рівня забезпеченості прав вирішальною мірою залежить ступінь досконалості самої особистості, її життя і здоров'я, недоторканність і безпека [1, с. 49].

Традиційно права і свободи людини і громадянина групують за сферами життєдіяльності індивіда. За твердженням Н.Шукліної, такого роду класифікація уявляється особливо важливою, бо вона показує межі охорони прав людини і громадянина у різних сферах. Критерієм тут є однорідність матеріального змісту прав, свобод і обов'язків та однотипність норм, що її закріплюють [2, с. 200].

Визначаючи місце екологічних прав людини у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні, твердження сучасних дослідників є неодностайними.

Так, наприклад, О.Совгіря право кожного на безпечне для життя і здоров'я людини довкілля відносить до соціальних прав та свобод людини і громадянина [3, с. 519].

Екологічні права громадян, на думку Г.Анісімової, можна віднести до природних прав, невідчужуваних, які виступають як вища соціальна цінність, що існують невід'ємно від особистості, життєдіяльності громадянина, незалежно від їх правового закріплення є безпосередньо діючими, перебувають під захистом держави та відповідають міжнародним стандартам у галузі прав людини [4, с. 57–58].

За твердженням О. Скакун, екологічні права – це можливості (свободи) користуватися природним середовищем як природним середовищем проживання. Екологічні права є спорідненими з правом на життя. Специфіка екологічних прав полягає у тому, що основою їх здійснення є об'єктивно існуюча екологічна система – навколишнє природне середовище. При цьому деякі екологічні права є природними правами, невід'ємними від життєдіяльності громадян, незалежно від їхнього правового закріплення. Такі права людини і громадянина реалізуються як об'єктивна необхідність і не потребують нормативно-правового оформлення [5, с. 182].

Таким чином, у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина чільне місце посідають екологічні права людини, що належать до основних (фундаментальних, природних) прав і свобод. Вони походять від природного права на життя і свободу, яке від народження має кожна людина. За сферою життєдіяльності індивіда їх можна віднести до

особистих (громадянських) прав. Проте, це питання дискусійне і потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загальна теорія права: Підручник/ М.І. Козюбра та ін. К. 2018. 296 с.
2. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: Навчальний посібник. К. 2008. 254 с.
3. Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України: навч. посіб. К. 2021. 342 с.
4. Анісімова Г. В. Екологічні права громадян . К. 2016. 165с.
5. Скакун О.Ф. Теория государства и права. Загальна теорія держави і права. К. 2017. 185 с.

УДК: 349.42

ГАРНАГА П.Є., магістрант

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

pavel.garnaga@gmail.com

КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ФЕРМЕРСТВА НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Анотація. На основі досвіду європейських країн, аналізу праць деяких вітчизняних та зарубіжних науковців, здійснено спробу визначення напрямків і механізму підтримки органічного сектору виробництва в агропромисловості.

Ключові слова: інвестиційна підтримка, стимулювання ринку, органічні товаровиробники, міжвідомча взаємодія.

Протягом останніх 20 років вирішальну роль в зростанні органічного агропродовольчого сектору зіграла його державна підтримка. Ефективність державної політики, спрямованої на заохочення конверсії господарств очевидна, в порівнянні з досвідом США та ЄС. При традиційно низькому рівні державної підтримки сектору в США, частка органічних сільськогосподарських земель в країні становила 0,6% в 2019 році, хоча питома вага органічної продукції на ринку продовольства була вищою, ніж в цілому по ЄС. У той же час, в ЄС частка органічних земель досягла в середньому 8,1% завдяки політиці уряду, спрямованій на розширення практики органічного землекористування як одного з інструментів багатофункціонального розвитку сільських територій. У контексті нової стратегії стійкого зростання - «Зелений пакт для Європи» Європейською Комісією було заявлено про намір збільшити даний показник для ЄС до 25% до 2030 року [1].

Дослідження зарубіжного досвіду дозволило визначити ряд напрямків підтримки розвитку органічного сектору.

Комплекс заходів зі стимулювання пропозиції:

- програми прямої підтримки суб'єктів в області органічного сільського господарства (виплати на проходження сертифікації, податкові пільги для інвесторів, субсидії протягом періоду конверсії або ведення органічного сільського господарства, фінансування в рамках суміжних програм, таких як загальні агроекологічні заходи і програми регіонального розвитку). Пряма підтримка особливо важлива на початковому етапі формування органічного сектору, проте в ряді країн застосовується на постійній основі і на більш пізніх етапах, якщо він грає важливу роль у виробництві суспільних благ;

- непрямі заходи, спрямовані на організацію системи професійної освіти і підвищення науково-дослідного потенціалу галузі. Останнє актуально на пізніх етапах розвитку сектору при досягненні його достатнього масштабу для широкого впровадження інновацій. На ранніх же стадіях доцільно налагодження системи інформаційно-консультаційної підтримки операторів [2].

В залежності від орієнтованості органічного сектору на внутрішній або зовнішній ринки, стимулювання попиту включає в себе:

- заходи по налагодженню ланцюжків поставок, з одного боку, і підвищення інформованості споживачів про органічну продукцію через комплексну маркетингову кампанію і екологічна освіту - з іншого. Дані заходи найбільш ефективні на етапі становлення ринку, в поєднанні з субсидуванням виробників;

- підтримку орієнтованих на експорт виробничих і переробних підприємств за допомогою фінансування їх участі в міжнародних виставках; підтримку асоціацій в області органічного виробництва для проведення ними робіт щодо спрощення доступу зазначених компаній до зарубіжних ринків, просування національного «органічного бренду» за кордоном. При налагодженні великих обсягів випуску органічної продукції представляється можливим укладення міжнародних угод про торгівлю нею [3, с.98].

Загальні організаційні заходи підтримки націлені на підвищення доступності ринкової інформації і зниження транс акційних витрат. Це включає в себе збір і поширення статистичних даних; створення державного експертного органу для ефективної координації діяльності учасників ринку та просування їх інтересів; організацію альтернативних, менш витратних механізмів сертифікації продукції на основі об'єднання зусиль виробників - по системам групової сертифікації та гарантійної участі (СГУ).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80#Text>(дата звернення: 25.10.2021).

2. Communication from the commission to the european parliament, the european council, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions.The European Green Deal. COM/2019/640 final. URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640> (дата звернення: 24.10.2021).

3. Padel S., Lampkin N., Lockeretz W. The development of governmental support for organic farming in Europe. Organic farming: An international history. 2007. С. 93–122.

УДК: 349.42

ШЕВЧЕНКО Л.О., магістрантка

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

shevchenkolusa@ukr.net

ДОСВІД РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Анотація. В даний час багато зарубіжних країн перейшли на рівень інформатизації аграрної сфери, обравши інноваційний шлях розвитку. В зв'язку з цим головним у державній політиці цих країн є реалізація комплексу законодавчих і організаційних заходів, спрямованих на створення і підтримання в країні "інноваційного клімату".

Ключові слова: інновації, аграрна сфера, інжиніринг, інвестиції, аграрна наука.

Діяльність підприємств в області нововведень досить багатопланова і пов'язана з великими матеріальними, фінансовими, трудовими затратами, з удосконаленням організації та управління, тому вони можуть включатися в інноваційний процес на різних циклах руху нововведень. Одні – починаючи від фундаментальних досліджень до збуту на ринку, інші – на стадії виробничого освоєння нововведення або його збуту. Оскільки не всі підприємства є "новаторами", їх за цією ознакою можна розділити на:

- підприємства – "піонери", що забезпечують радикальні нововведення, які ведуть до проривів в техніці;
- підприємства – послідовники за лідером або імітатори;
- підприємства, які не включаються у інноваційну роботу.

Як показує досвід, переважна частина нововведень, які забезпечують країні реальне відчутне економічне зростання, створюється групою великих підприємств, які здійснюють широкомасштабні наукові дослідження і розробки з подальшим поширенням нових

технологій і товарів. Практика зарубіжних країн свідчить, що панівне становище великого бізнесу в інноваційних процесах не призводить до зникнення середніх і дрібних підприємств і навіть не тягне за собою зниження їх значущості. Це обумовлено основними напрямками в розвитку науково-технічного прогресу, до числа яких можна віднести: по-перше, розвиток спеціалізації при зближенні технічного рівня великого, середнього і дрібного виробництва; по-друге, розвиток і впровадження порівняно незначних капіталоемних технологічних методів, виробничих ліній і систем машин, ефективних при відносно невеликих масштабах виробництва.

З 80-х років за кордоном намітилася тенденція до більш тісної взаємодії підприємств різного розміру, максимальному використанню переваг, обумовлених їх розміром.

Протягом ХХ століття всі країни світу дотримувалися практично однієї концепції в області розвитку сільського господарства: виробляти якомога більше з меншими витратами і в міру своїх можливостей забезпечувати продовольчу безпеку за рахунок впровадження інтенсивних технологій. Разом з тим, вже в 90-і роки виникли і стали зростати протиріччя між різними групами країн по використанню технологій в сільському господарстві: економічно розвинені країни практично підійшли до верхньої межі сільськогосподарського виробництва, при цьому використовувались інтенсивні технології які не увійшли в протиріччя зі здоров'ям людини і навколишнім середовищем. Деякі розвинені країни при реалізації концепції сталого розвитку припускають надалі перейти на більш економічно безпечні "інтегровані" технології з деяким зменшенням продуктивності сільськогосподарських культур; слаборозвинені країни не можуть забезпечити зростаюче населення продуктами харчування і, як і раніше вважають своїм основним завданням виробляти максимально можливу кількість продуктів за допомогою будь-яких технологій, не беручи до уваги наслідків їх впливу на здоров'я населення і стан природи; третя група країн ще не визначила свою позицію щодо концепції майбутнього розвитку сільського господарства. З одного боку, уряди цих країн розуміють і поділяють шлях "сталого розвитку", з іншого, – недолік вітчизняного продовольства і небезпека втрати продовольчої безпеки змушують дані країни шукати свої шляхи розвинена сільського господарства. На жаль, до цієї групи країн належить і наша країна [1].

В даний час для всіх країн проблема визначення оптимальної концепції розвитку сільського господарства виступає як одна з найбільш актуальних.

Розглядаючи ХХ століття, можна виділити три етапи розвитку технологічного рівня світового сільського господарства: механізація (1930- 1950 рр.); хімізація (1960-1970 рр.); біотехнологія (1970-1980 рр.).

За цей час відбулося зростання продуктивності сільського господарства. Однак поряд з позитивним було надано негативний вплив на якість продукції, навколишнє середовище, здоров'я людини.

В даний час багато зарубіжних країн перейшли на 4 рівень – рівень інформатизації аграрної сфери, обравши інноваційний шлях розвитку. В зв'язку з цим головним у державній політиці цих країн є реалізація комплексу законодавчих і організаційних заходів, спрямованих на створення і підтримання в країні "інноваційного клімату": сприятливих для реалізації (впровадження) нововведень умов (економічних, матеріально-технічних, організаційних, правових і моральних).

Для цього велика увага приділяється розвитку сфери НДДКР, в тому числі і по сільському господарству, яка представлена чотирма основними інституційними секторами: державним, приватним, "некомерційним" (дослідні установи та організації, які практично не мають прибутку і тому звільняються від сплати податків) і вузами.

У США вищим законодавчим органом, який регулює сільськогосподарське виробництво, включаючи і розвиток сільськогосподарської науки, є конгрес, через нього проходять найважливіші закони по сільському господарству.

У Канаді органи управління сільськогосподарською галуззю, в тому числі в області НДДКР, зосереджені на федеральному рівні. Одним з них є консультативний орган –

Наукова рада Канади, при ньому створено Канадська рада сільськогосподарських досліджень (САРС), яка поєднує функції програмування, встановлення цілей, координації та фінансування всіх досліджень по сільському господарству [2, с.74].

Відносно організаційної структури системи досліджень і розробок спостерігаються дві крайності: по-перше, це французька модель, де існує тільки одне міністерство питань науки і техніки та один бюджет; по-друге, це американська модель, де є ряд департаментів, що визначають політику в галузі досліджень. В інших країнах, зокрема, у Великобританії, серед виконавчих органів провідне місце займає Міністерство освіти і науки. Особливе значення для розвитку НДДКР в сфері сільського господарства та виробництва продовольства в системі даного міністерства має Консультативне управління дослідних рад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пахомова А. О. Адміністративно-правові аспекти науково-дослідної системи АПК. Форум права. 2011. № 2. URL:<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11paondc.pdf>

2. Инновационная деятельность в агропромышленном комплексе России. Коллективная монография. Под редакцией И.Г. Ушачева, Е.С. Оглоблина, И.С. Санду, А.И. Трубилина. М.: “Экономика и информатика”, 2006. 227 с.

УДК: 349.42

СИГАЛ Є.Є., магістрант

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

sigall.e@gmail.com

ФОРМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Анотація. В умовах реформування економіки і переходу на ринкові відносини розвиток інформаційної діяльності та знань поряд з матеріальними і енергетичними ресурсами стає одним з головних напрямків стабілізації виробництва, створення наукоємної продукції.

Ключові слова: дорадництво, сільськогосподарське консультування, екстеншн, аграрне дослідництво.

Важливим напрямком, який сприяє підвищенню ефективності інноваційного процесу, є інформатизація. У всіх розвинених країнах діє мережа консультаційних та інжинірингових фірм, що функціонують як на комерційних умовах, так і за рахунок державного фінансування. Створення консультативної служби, що фінансується за рахунок держбюджету, є однією з форм державної підтримки сільських товаровиробників.

Консультаційна служба США є структурним підрозділом Міністерства сільського господарства, на регіональному рівні консультаційна служба існує при університетах, де зосереджена дослідницька і навчальна (освітня) діяльність. Фінансування дослідницьких та консультаційних програм проводиться за двома каналами: з федерального бюджету і урядами штатів.

В Англії консультаційна служба підрозділяється на державну і приватну. Державна (урядова) служба сільськогосподарських консультацій і наукових досліджень (АНДА) об'єднує Британський інститут консультантів по сільському господарству (BIAC), Королівський інститут привілейованих експертів, інші наукові установи. Приватну консультативну службу складають різноманітні консультаційні фірми – від великих багатофункціональних до дрібних вузькоспеціалізованих фірм [1, с. 543].

Організація консультаційного обслуговування в Канаді традиційно здійснювалася державними органами, в останні роки розширюється участь фермерів як в організації, так і в фінансуванні консультаційних послуг.

Датська консультативна служба функціонує на двох рівнях: загальнонаціональному та місцевому. Загальнонаціональний рівень визначений консультаційним центром сільського господарства, який самостійно проводить дослідження і наукові дослідження, повідомляє приватним центрам про нові наукові розробки. Місцевий рівень – це мережа фермерських центрів, що працюють в контакт з селянськими асоціаціями мало земельних селян.

Організаторами державної дорадчої служби в ФРН виступають селянські земельні союзи, які діють або через Міністерство сільського господарства і підлеглі йому структури, або через інші установи. Поряд з державною службою функціонує приватна консультаційна служба, при цьому держава субсидує до 50% послуг приватних консультантів.

Загальним для всіх консультаційних служб є те, що з моменту створення всі вони перебували на утриманні держави і здійснювали послуги безкоштовно (в середньому частка державної підтримки складає 40%).

Цікавий досвід організації сільськогосподарського консультування в Польщі. Так, в результаті підписаної угоди між урядом Польщі та Комісією Європейського Співтовариства (Союзу) був створений Фонд програм допомоги сільському господарству (FAPA) в рамках програм допомоги для країн Центральної та Східної Європи – PHARE. Ця програма передбачає в основному консультації, навчання, наукові дослідження та організаційну роботу. Центр тяжкості інформаційно-консультаційної служби переноситься з технологічного на організаційно-економічне і соціальне консультування.

Інституційні форми сільськогосподарського консультування з'явилися в стародавній Месопотамії, Єгипті, Греції і Фінікії. Але перше цільове консультування селян з'явилося в 40-х рр. 18 в. В цей час в Ірландії через масове ураження картоплі хворобами спостерігався гострий голод. Граф Кларендонський хотів ввести таку систему виробництва, яка б забезпечувала меншу залежність найбідніших ірландських селян від поширення картопляної гнилі. Щоб стимулювати перехід на іншу систему господарювання, він забезпечив селян інформацією і організував навчання у «інструкторів-практиків по землеробству», що переїжджали з місця на місце. Це дозволило селянам достатньо швидко перебудувати систему виробництва і завдяки цьому подолати негативні наслідки захворювань картоплі.

Найбільш поширений в світі термін «*extension*», близький за значенням до прийнятого поняття «дорадництво», вперше з'явився в середині 19 ст. у Великобританії. Рух «*university extension*», початок якому було покладено в 1867 р Кембриджським університетом, до 80-х рр. 19 ст. займався розповсюдженням академічних знань серед населення.

На перших етапах розвиток сільськогосподарського консультування стосувався тільки навчання. Скоро цей підхід почали використовувати в Данії, Німеччині, Франції та Великобританії.

У 1845 р Державне аграрне суспільство найняло фахівців для «консультування селян, землевласників і міської адміністрації з питань меліорації, зрошення та вдосконаленого використання пасовищ».

Подібна система поширення знань в другій половині 19 ст. знайшла застосування в Нідерландах і Данії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Kovalchuk I., Melnyk O., Pakhomova A. Commercial and Legal Regulation of Advisory Services in the Ukrainian Agrarian Business Prospect Reform. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9. № 3. 543 p.

УДК: 349.42

СНІГУР А.О., магістрантка

Науковий керівник – ПАХОМОВА А.О., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

snigura@gmail.com

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Анотація. Сьогодні важко собі уявити сільське господарство без науки. На всіх рівнях з'явилося усвідомлення важливості інтелектуального вкладу в аграрний сектор.

Ключові слова: наука, НДР, аграрна сфера, інновації.

Як специфічна сфера людської діяльності наука є результатом суспільного розподілу праці, відокремлення розумової праці від фізичної, перетворення пізнавальної діяльності в особливу галузь занять певної групи людей. Необхідність наукового підходу до всіх видів людської діяльності змушує науку розвиватися швидшими темпами, ніж будь-яку іншу сферу діяльності.

Сьогодні важко собі уявити сільське господарство без науки. На всіх рівнях з'явилося усвідомлення важливості інтелектуального вкладу в аграрний сектор. Науковий потенціал виявляється таким, що інноваційно затребуваний. Проте основною проблемою стало організаційно-правове забезпечення інтеграції науки і практики.

Державне управління в цілому являє собою складну частину загальної системи державних заходів у галузі організації та розвитку науки, вирішення яких визначається на рівні державної науково-технічної політики.

Історично склалося, що з розвитком будь-якої держави безперечно зростає і кількість функцій державного управління. Сьогодні адміністративна діяльність проникає в усі сфери економіки та суспільного життя. Однак серед розмаїття видів управлінської діяльності науковці виділяють головні функції державного управління, які мають на меті забезпечувати основні потреби суспільства. Французький вчений Б. Гурне до головних функцій верховної влади відносить функцію, яка забезпечує проведення досліджень в галузі фундаментальних наук.

У своїх працях академік УААН П.Т. Саблук серед найважливіших функцій, які повинна здійснювати аграрна політика, виділяє техніко-технологічну функцію. Ця функція покликана вивести функціонування сільського господарства і всього агропромислового виробництва на найсучасніший рівень технічної оснащеності і забезпечення виробництва на новітніх здобутках науки, техніки і технологій [1, с. 10–11].

Наука та наукова діяльність лише порівняно недавно почали розглядатись в якості об'єкта організації та управління. Їх специфіка полягає передусім у тому, що, будучи сферою «духовного виробництва», наука у своєму розвитку залежить від багатьох різноманітних факторів, як духовних, так і матеріальних. Їх сукупність необхідно враховувати щоразу, коли виникає питання про той чи інший цілеспрямований вплив на науку. Наука настільки складне соціальне явище, що не тільки вченим, але й історикам науки важко дати її вичерпне визначення. У даний час нараховується близько декількох десятків істотно різних визначень науки.

Управління наукою в теорії адміністративного права традиційно відносять до підрозділів управління соціально-культурною сферою. Відмінною рисою названої сфери є те, що вона пов'язана не тільки з матеріальними цінностями, а й значною мірою з духовними потребами громадян та, в більшості випадків, має невиробничий характер. М.П.Ринг вважає [2, с.39], що така позиція стосовно науки не повністю відповідає дійсності і не відображає процесу перетворення науки у безпосередню виробничу силу. Крім того, планування, фінансування, матеріально-технічне забезпечення та інші функції управління наукою відокремлені від таких же функцій управління соціально-культурною сферою.

В юридичній літературі існує значна кількість робіт, присвячених окремим проблемам організації та управлінню науковою діяльністю, планування та фінансування наукових досліджень, впровадження наукових результатів тощо. Однак нажалі здебільшого основний масив цих праць написано за радянських часів.

Серед вітчизняних науковців на особливу увагу заслуговує Г.М. Добров, який одним із перших в своїй монографії трактував поняття науки як певного інформаційного процесу, а також визначив загальні принципи прогнозування, планування та управління науковими дослідженнями [3, с.26].

Сьогодні важко собі уявити сільське господарство без науки. На всіх рівнях з'явилося усвідомлення важливості інтелектуального вкладу в аграрний сектор. Науковий потенціал виявляється таким, що інноваційно затребуваний. Науково-технічний прогрес як процес і

одночасно результат розвитку науки і техніки служить сьогодні вирішальним чинником зростання продуктивності а аграрному секторі. Проте основною проблемою стало організаційно-правове забезпечення інтеграції науки і практики.

Науково-технічний прогрес як процес і одночасно результат розвитку науки і техніки служить сьогодні вирішальним чинником зростання продуктивності а аграрному секторі. Можливість реалізації наукового та інноваційного потенціалів країни на пряму залежить від ефективності науково-технічної та інноваційної політики держави, яка повинна базуватися на адекватному законодавстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення/ П.Т. Саблук та ін. К.: ІАЕ УААН, 2006. 664 с.
2. Ринг М.П. Право и руководство наукой. Научно-техническая революция, управление и право. М. 1975. 160 с.
3. Добров Г.М. Наука о науке. 3-е изд. К.: Наукова думка, 1989. 304 с.

УДК: 340

КОРОЛЬ О. О., магістрантка

Науковий керівник – **ЛОМАКІНА І.Ю.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

korol_o@gmail.com

ЗЕМЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація: Сучасний стан правового регулювання відносин, пов'язаних з виробленням комплексу заходів правового характеру щодо створення умов, зводять до мінімуму легальну можливість неналежного використання земель сільськогосподарського призначення, щодо виявлення фактів неналежного використання цих земель, а також щодо правового впливу на осіб, які допускають таке використання.

Ключові слова: Використання земель, реформування, земельні ділянки, сільськогосподарське призначення, землекористувач.

Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правовідносин є унікальним природним ресурсом, виснажуються при неналежному використанні і вимагає великих витрат на відновлення їх родючості. Саме тому правове забезпечення належного використання земель сільськогосподарського призначення покликане враховувати наявність відносно таких земель приватного і публічного інтересу, забезпечувати їх баланс. У будь якій правовій системі практично у всіх державах гарантовані права приватних осіб, які використовують землі сільськогосподарського призначення, обмежуються існуючими в що до даної категорії земель потребами суспільства. Публічні інтереси полягають у забезпеченні продовольчої безпеки країни, сталий розвиток аграрного сектора, збереження сприятливого довкілля, можливості вирощування екологічно чистої і безпечної продукції, недопущення загострення соціальної при вирішенні земельних питань.

Додаткову актуальність вирішення зазначених завдань додало, що відбулося в результаті аграрного земельного реформування та повернення в вітчизняний правопорядок інституту приватної власності на землю, можливість залучення земельних ділянок (в тому числі сільськогосподарського призначення) в цивільний оборот, а також надання господарської самостійності. Так, після ліквідації монополії державної власності на землю і переходу від планової економіки до ринкових відносин в сільськогосподарському землекористуванні виник ряд проблем правового характеру, що вимагають осмислення й вироблення заходів по їх вирішенню.

Іншим проявом неналежного використання земель сільськогосподарського призначення є їх нераціональне використання - в результаті порушення правил агротехніки відбувається зниження ґрунтової родючості і погіршення екологічного стану угідь [1].

Слід зазначити, що земельний ринок вводився в тому числі для того, щоб забезпечити більш раціональне використання земель, так як землекористувачі, які не в змозі раціонально і з економічної вигодою для себе використовувати землю, отримували можливість з прибутком переуступити її тим, хто володіє великими можливостями організувати таке використання.

Для припинення і запобігання вищезазначених негативних явищ в сільськогосподарському землекористуванні, застосування заходів відповідальності до осіб, що допускають земельні правопорушення, необхідна система правових інструментів, що передбачає:

чітке поняття належного (неналежного) використання земель сільськогосподарського призначення;

закріплення в нормативних правових актах конкретних, науково-обґрунтованих критеріїв, що дозволяють на підставі об'єктивних показників судити про те, чи є факт неналежного використання;

дієву і детально регламентовану процедуру виявлення таких фактів, а також комплекс послідовних і пропорційних санкцій в разі виявлення факту неналежного використання даної категорії земель [2].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України (проект). URL:<http://minagro.gov.ua/node/7644>.

2. Мартин О. М. Формування ринків економічних ресурсів в Україні : дис... канд. екон. наук: 08.01.01. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2006.

УДК 342.7

СЕРГЄЄВ О. В., студент

Науковий керівник – **БРОВКО Н. І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

sashasergeev914@gmail.com

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ

Робота присвячена дослідженню переривання вагітності, як порушенню конституційного права людини на життя та його конституційно-правовому регулюванню в Україні.

Ключові слова: переривання вагітності, право на життя, психологічна допомога, Конституція України, сексуальне виховання.

На сьогодні, згідно з даними Міністерства охорони здоров'я в Україні кожна друга жінка здійснює процедуру абортів не за медичними підставами, а за її власним бажанням, тому ми спостерігаємо не гуманне ставлення до плоду, який позбавляється можливості стати повноцінною дитиною. Питання порушення права людини на життя що здійснюється шляхом переривання вагітності є актуальним та потребує аналізу.

У зв'язку з цим видається необхідним з'ясування проблематики переривання вагітності, вирішення питання дозволу чи заборони переривання вагітності в Україні, її конституційне закріплення та перспективи прийняття Закону України «Про заборону абортів».

Переривання вагітності – це складне медичне втручання, головною метою, якого є хірургічне видалення зародка. В Україні проведення процедури абортів дозволено, незважаючи на те, що це суперечить статті 27 Конституції України «кожна людина має невід'ємне право на життя» [4].

Спершу варто дати визначення поняттю «ембріон» та встановити його правовий статус в Україні. Так згідно зі ст. 2 Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини», ембріон – це стадія розвитку зародку до 8 тижнів. Законодавство України на законодавчому рівні не захищає ембріон [2]. Ембріон може бути позбавлений життєдіяльності шляхом переривання жінкою вагітності, тому його подальший розвиток залежить виключно від рішення матері через відсутність закону про заборону абортів.

Для прикладу варто звернутись до ст. 4 Американської конвенції про права людини, за якою кожен (включаючи ембріон) має право на життя, тому це право повинне захищатись законом за загальним правилом з моменту зачаття [3]. Підтримуємо цю позицію, адже ембріон людини є суб'єктом права та повинен бути правоздатним вже з моменту зачаття. Сам же процес переривання вагітності є негуманним. Тому необхідно законодавчо встановити та передбачити правовий статус існування та захисту життя дини, навіть у стадії зародку.

Зауважимо, що переривання вагітності в різних державах залежить від рівня медичної допомоги, рівня свідомості жінок, впливу релігії. Тому варто розглянути країни з різним регулюванням переривання вагітності. Так повна заборона абортів існує у Єгипті, Афганістані, Бангладеші, Венесуелі, Нікарагуа, Сирії, Іраці, Іраку, ОАЕ; тільки за медичними показаннями аборт дозволені у Польщі, Аргентині, Бразилії, Пакистані, Уругваї, Іспанії, Болівії; аборт за медичних та соціально-економічних причин дозволені у Англії, Індії, Іспанії, Люксембурзі, Фінляндії, Японії. При цьому дозволені аборт в Україні, Росії, Німеччині, Угорщині, Франції, Швеції, тощо [1]. Відповідно до статистичних даних, в Україні кількість абортів за останні дев'ять років поступово йде на спад. Згідно зі статистикою, у 2011 році було зафіксовано 163 668 переривання вагітності, а у 2020 році – 64 574 [6]. (Мал.1) Це зумовлено, на нашу думку відкритістю інформування щодо статевого життя та сексуального виховання. Проте покращення ситуації не свідчить про відсутність проблеми.

До основних причин абарту на думку Скрипніков А.М. в Україні можна віднести:

- суб'єктивно обумовлене рішення жінки не народжувати дитину;
- медичні показання щодо переривання вагітності;
- викидень внаслідок патологічних процесів [5].

Жінки вдаються до штучного переривання вагітності не враховуючи його негативних наслідків, яким можуть:

Мал.1. Кількість абортів за останні дев'ять років в Україні.

- постабортний синдром.

Це психологічний наслідок абарту, який проявляється у 80% жінок, що зробили аборт, через що можуть розвиватися тяжкі психологічні стани: депресія, озлоблення, відчуття провини, тривоги, власної неповноцінності тощо.

- безпліддя

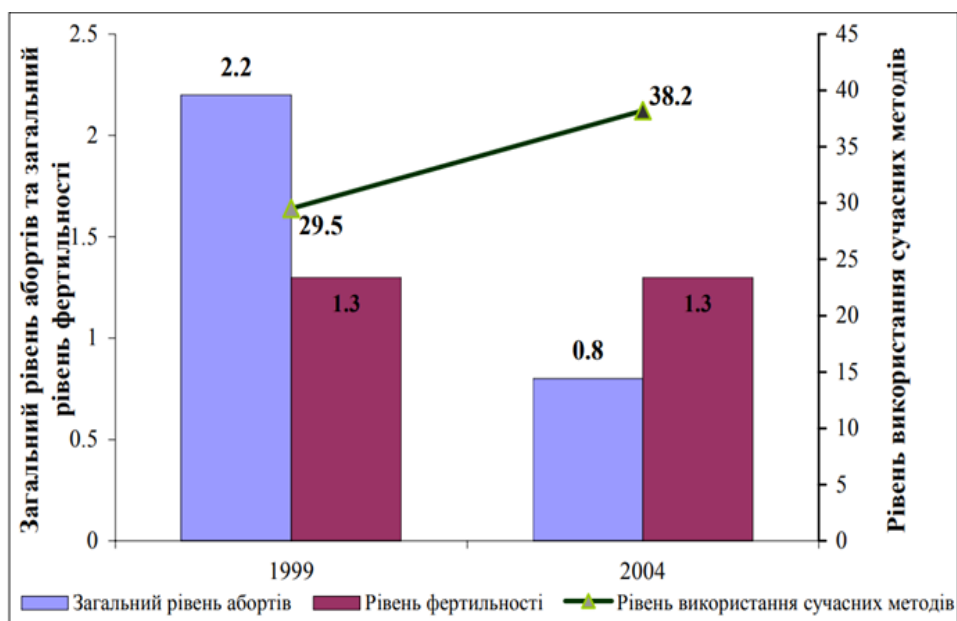
Його ймовірність підвищується з перериванням саме першої вагітності та становить 10%, якщо така процедура була здійснена в медичному закладі та близько 40%, якщо аборт був здійснений поза межами лікарського кабінету.

На нашу думку, основною причиною суб'єктивно обумовленого рішення жінки здійснити аборт є психологічна незрілість жінки. Тому необхідно створити в Україні програму державного рівня про сексуальне та психологічне виховання населення, що сприятиме зниженню випадків свідомого переривання вагітності.

Основи сексуального виховання варто впроваджувати ще у дошкільних закладах освіти, щоб дитина, а згодом, доросла особистість, була психологічно зрілою та морально готовою до статевого життя та головне – розуміла цінність власного життя та життя іншої особи.

Зазначимо, що основою програми сексуального виховання повинно бути інформування населення про методи контрацепції. Аналізуючи статистичні дані зазначимо, що у Румунії за допомогою такого методу вдалось зменшити кількість абортів на 1,4% (Мал. 2) [7].

Аналізуючи ситуацію в Україні, зазначимо, що в Україні до 1955 року була заборонена процедура переривання вагітності, доки рівень статистики кримінальних абортів і жіночої смертності не досяг великих показників, що слугувало причиною скасування права на переривання вагітності. Ми вважаємо, що причиною значної кількості абортів в Радянському Союзі була низька інформованість населення щодо сексуального виховання

Мал. 2. Загальний рівень абортів у Румунії.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що на сьогодні питання правового захисту ембріону залишається нагальним та потребує правового регулювання. З огляду на вище сказане, вважаємо за необхідне прийняти Закон України «Про заборону абортів», передбачивши у ньому випадки, за яких переривання вагітності може бути дозволене лише за наявності медичних показників, коли жінці народження дитини загрожує її власним життям. У Кримінальному кодексі України слід передбачити кримінальну відповідальність за це діяння та прийняти державну програму сексуального виховання та психологічної допомоги населенню, що дозволить вберегти життя жінки та дитини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. YouTube: Жіночий клуб з Наталією Лелюх. <https://www.youtube.com/watch?v=jsaF-KT2Byo&t=2160s>
2. Закон України Про заборону репродуктивного клонування людини. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2231-IV#Text>
3. Закон України Про охорону дитинства. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
4. Конституція України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Скрипніков А. М. Жінка і перинатальна втрата. 10 с. URL:<http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/6445/1/Woman%20and%20perinatal%20loss.pdf>
6. Суспільне/новини: В Україні за 10 років утричі поменшала кількість абортів. URL:<https://suspilne.media/132026-v-ukraini-za-10-rokiv-utrici-pomensala-kilkist-abortiv/>

7. Томас Дж. Боссерт Обґрунтування запровадження планування сім'ї в Україні: В основі роботи фактичний матеріал з Європи, Євразії та США. 2017. 36 с. URL:https://cdn1.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/1989/2020/04/AdvocacyPackage-FINAL-FINAL_ukr.pdf

УДК 340.1:633/635:061.2(477)ЄС

ЛЕХКОДЕР М. В., магістрант

Науковий керівник – **ЛОМАКІНА І. Ю.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

Електронна пошта: maksim.lehkoder@gmail.com

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Дослідження присвячене комплексному дослідженню теорії і практики адміністративно-правового регулювання рослинництва в Україні та країнах ЄС. Проаналізовано поняття, зміст та особливості рослинництва як фундаментальної соціально-економічної і правової категорії. Досліджено концептуальні підходи щодо визначення рослинництва як об'єкту адміністративно-правового регулювання. Визначено Організаційні аспекти ведення органічного сільського господарства у країнах ЄС, а саме охарактеризовано правове регулювання органічного сільського господарства в Бельгії та описані основи правового регулювання рослинництва у Федеративній республіці Німеччини.

Ключові слова: система державно-правового регулювання агропромислового комплексу, адміністративно-правова складова регулювання агропромислового комплексу, суб'єкти, заходи адміністративного впливу, адміністративна відповідальність, адміністративне провадження, міжнародний досвід публічно-аграрного адміністрування, наукова стратегія державно-правової підтримки агропромислового комплексу.

Галузь сільського господарства – рослинництво має всі передумови для розширення та ефективного розвитку в Україні з урахуванням забезпеченості земельними сільськогосподарськими угіддями та високої родючості ґрунтів. Складна політико-економічна ситуація в країні, що перебуває по суті в стані війни, негативно впливає на розвиток аграрного сектору, вітчизняного та зовнішнього продовольчого ринків. Галузь рослинництва – джерело забезпечення переробних підприємств сировиною, тваринництва – кормами. Її розвиток є основою для ефективного функціонування продовольчого ринку та зовнішньої торгівлі України. Тому досить важливими є дослідження тенденцій розвитку галузі на сучасному етапі в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.

Мета – охарактеризувати особливості правового регулювання рослинництва в Україні та країнах ЄС.

На сьогодні проблема адміністративно-правового регулювання у сфері рослинництва є надзвичайно актуальною. Розвиток агропромислового комплексу України, створення сприятливих умов для суб'єктів різних форм господарювання в сільському господарстві, стимулювання виробництва рослинництва продукції, розвиток і балансування аграрного ринку, забезпечення продовольчої безпеки – все це невід'ємні складники економічного зростання нинішньої України [2].

Особливості адміністративно – правового регулювання рослинництва зумовлені наявністю суттєвих обмежень при її виробництві, необхідністю дотримання більш високих показників якості та безпеки, розширеного переліку їх показників. Якщо в загальному розумінні сільськогосподарська продукція не повинна становити жодних або може становити прийнятні ризики для споживача за умов використання такої продукції за призначенням, то органічна, з урахуванням більш суворих вимог до її безпечності під час виробництва та обігу, не повинна становити жодних ризиків для споживача і характеризуватися відсутністю шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Суттєвою особливістю діяльності контрольно-наглядових органів, що функціонують у сфері правового забезпечення державної підтримки суб'єктів насінництва та розсадництва, є

той факт, що сфера контрольної діяльності і владних повноважень останніх поширюється на об'єкти не залежно від їх підпорядкованості та форми власності. Тобто, незалежно від того хто володіє, користується або розпоряджається правами на сільськогосподарське майно він може стати об'єктом контрольної діяльності з боку компетентних органів або інших інституцій. Їх кількість досить значна, а до переліку контрольних органів в агропромисловому комплексі можна віднести: Антимонопольний комітет України, Державну податкову службу України, Державну митну службу, Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Український інститут експертизи сортів рослин, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України а також чисельні спеціалізовані органи місцевого самоврядування, громадських організацій, відповідні інституції судової гілки влади тощо [1,с.79-80].

Безсумнівно, розвиток рослинництва належить до найважливіших напрямів розв'язання соціально-економічних проблем держави у збільшенні виробництва продукції як рослинного походження, так і сільського господарства в цілому. Ініціаторами розроблення програм у аграрній сфері можуть бути Міністерство аграрної політики України як спеціальний центральний орган виконавчої влади та Українська академія аграрних наук.

Такі ініціативи започатковано, зокрема, наказом Міністерства аграрної політики України та Української академії аграрних наук «Про розробку проекту Державної програми створення сприятливих умов для стабілізації та розвитку рослинництва на 2005–2021 роки» від 15 грудня 2004 р. № 462/107, а також наказом Міністерства аграрної політики України «Про розробку Комплексної державної програми реструктуризації і розвитку буряко - цукрової галузі на період до 2020 року» від 20 лютого 2006 р. № 69. На жаль, слід констатувати, що далі декларування ініціатив або розробки концептуальних засад окремих програм (Концепція державної програми створення сприятливих умов для стабілізації та розвитку рослинництва на 2005–2010 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 861-р.) справа не пішла і, незважаючи на нагальну потребу в державних програмах розвитку рослинництва в цілому та окремих видів рослинницької продукції, зазначені накази не одержали втілення у конкретних нормативно-правових актах, на відміну від продукції тваринництва.

Виробництво окремих видів продукції рослинництва врегульоване на законодавчому рівні. Наприклад, прийнято закони України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 р., «Про виноград та виноградне вино» від 16 червня 2005 р. Це нагадує стан законодавчого регулювання виробництва продукції тваринництва, коли на фоні відсутності окремого закону про м'ясо і м'ясні продукти існує Закон України «Про бджільництво». Так само відсутнє законодавче регулювання цукробуряківництва, картоплярства, льонарства, овочівництва тощо.

Враховуючи світовий досвід на прикладі Бельгії та Німеччини, можна стверджувати, що без організації ринку органічної продукції неможливе широке впровадження органічного Експертного дослідження товарів і послуг землеробства, тому варто підтримувати та стимулювати його розвиток, сприяти поширенню інформації про переваги органічної продукції, створювати відповідні інформаційно - консультаційні структури з питань захисту прав споживачів органічної продукції, науково-освітні центри тощо. Усе це сприятиме збільшенню кількості органічних підприємств та зростанню зайнятості населення країни [1,с.82-85].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельник В. О. Зарубіжний досвід правового регулювання органічного виробництва (порівняльно-правовий аспект). Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. 2014. Вип. 197(2). С. 79–90.
2. Маслак О.М. Міжнародний досвід державної підтримки виробництва органічної продукції. Вісник Сумського національного аграрного університету Серія «Економіка і менеджмент», випуск 8 (61), 2014 р. URL:http://visnyk.sau.sumy.ua/sample/files/snau_2014_8_61_ekonom/JRN/15.pdf

КУШНІР Д.О., магістрант

Науковий керівник – НІКІТЕНКО О.І., д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

zahar08052015@ukr.net

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Анотація. Суспільні відносини в сфері безпеки АПК як безпосередній об'єкт адміністративно-правового регулювання відрізняються рядом особливостей, серед яких найбільш значущими є широкий спектр видів діяльності.

Ключові слова: безпека, аграрна сфера, органічні АПК, міжвідомча взаємодія, продовольча безпека.

Агропромисловий комплекс (далі – АПК) є найважливішою складовою частиною економіки України, де виробляється життєво важлива для суспільства продукція і зосереджений величезний економічний потенціал. Розвиток агропромислового комплексу у вирішальній мірі визначає стан всього народногосподарського потенціалу, рівень продовольчої безпеки держави і соціально-економічну обстановку в суспільстві. Агропромисловий комплекс відрізняє особлива специфіка, що вимагає і особливого підходу при виробленні та реалізації заходів державного регулювання. Існуюча в даний час проблематика недостатнього забезпечення продовольчої безпеки України, низької рентабельності агропромислового виробництва і зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств ставить завдання вдосконалення форм і методів адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу.

Суспільні відносини в сфері безпеки АПК як безпосередній об'єкт адміністративно-правового регулювання відрізняються рядом особливостей, серед яких найбільш значущими є широкий спектр видів діяльності, на які поширюється цей вид регулювання, і сама специфіка агропромислового комплексу як галузі економіки. Для АПК характерна сезонність виробництва, порівняно повільний оборот капіталу, ризикованість виробництва в зв'язку з нестабільністю природно-кліматичних умов, висока капіталомісткість і енергоємність.

Здійснення ефективного адміністративно-правового регулювання АПК сьогодні неможливо без реального дотримання громадських інтересів, створення сприятливих умов для суб'єктів господарювання, зокрема за допомогою встановлення нового адміністративно-режиму і посилення заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки, зниження собівартості виробленої продукції, що досягається в тому числі шляхом спрощення і здешевлення адміністративних процедур. Вироблення більш ефективних у порівнянні з наявними формами і методами адміністративно-правового регулювання АПК можлива тільки на основі вивчення генезису даного виду регулювання, аналізу причин недостатньої корисності раніше застосовуваних заходів, порівняльно-правового аналізу моделей адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу в зарубіжних державах, вивчення вимог обов'язкових для України міжнародних актів і угод, чіткої класифікації та аналізу існуючих форм і методів адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу.

Сьогодні на перший план виходить необхідність забезпечити продовольчу безпеку в країні і одночасно сприяти конкурентоспроможності вітчизняних суб'єктів АПК, сприяючи імпортозаміщенню, зайнятості українського населення і високої прибутковості аграрного бізнесу. Особливістю адміністративно-правового регулювання АПК на даному етапі є те, що провідну роль в наборі правового інструментарію повинні грати заходи стимулюючого характеру, що дозволяють забезпечити сталий розвиток АПК і підвищення рентабельності сільгосп товаровиробників та інших суб'єктів АПК.

Серед інших завдань державного рівня варто відзначити такі, як:

- розробка і впровадження концепції забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора в контексті євроінтеграції;

- структурна перебудова агропромислового комплексу;
- забезпечення адаптації підприємств АПК з урахуванням вступу України до СОТ та інтеграції в ЄС;
- збільшення обсягів експорту продукції сільського господарства;
- створення умов для розвитку ефективного підприємництва в АПК;
- нарощування обсягів інвестицій, в тому числі іноземних держав та їх інноваційне спрямування;
- створення цивілізованих умов проживання в сільській місцевості як основи припливу працездатних верств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Земельний Кодекс України(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27)
2. Закон України «Про ветеринарну медицину»(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 36, ст.531)
3. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 21, ст.218)
4. Закон України «Про карантин рослин» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 34, ст.352)
5. Закон України «Про племінну справу у тваринництві» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 2, ст. 7)
6. Закон України «Про насіння і садивний матеріал»(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 13, ст.92)
7. Закон України «Про особисте селянське господарство» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 29, ст.232)
8. Закон України «Про фермерське господарство» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст.363)
9. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, № 45, ст.602)
10. Григоренко Я. О. Особливості державного регулювання аграрного сектору в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Економіка АПК. 2016. №7. С. 100 – 105.
11. Пугачов М. І. Аграрний сектор економіки України в умовах інституційних змін. Економіка АПК. 2017. № 5. С. 12–18.

ЗМІСТ

Яцун М. А., Мельник О.Г. Оцінка сучасного стану ринку страхування сільськогосподарських культур в ЄС та Україні – порівняльний аспект.....	3
Войтко В. О., Ковальчук І.В. Нормативно-правові основи інвестиційної політики держави в аграрному секторі.....	4
Котіков О.І., Ковальчук І.В. Проблемні аспекти міжнародно-правового регулювання аграрних відносин.....	6
Шаповалова А.М., Ковальчук І.В. Правові роблеми інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.....	9
Пастухова М.О., Сокиринська О.А. Система джерел правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агробізнесу.....	11
Солодкий О.Є., Сокиринська О.А. Особливості державного регулювання агробізнесу.....	13
Цимбалюк Н.Р., Нікітенко О.І. Характерні способи вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля.....	16
Колісник Є.О., Нікітенко О.І. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти екологічної безпеки.....	18
Хорошун Л.М., Нікітенко О.І. Особливості кваліфікації кримінального правопорушення пов'язаного з незаконним видобуванням, збутом, придбанням, передачею, пересиланням, перевезенням, переробкою бурштину.....	20
Яремчук В.О., Настіна О.І. Правова охорона та раціональне використання земель сільськогосподарського призначення.....	22
Прокопець О. І., Настіна О.І. Правові проблеми землеоціночної діяльності в територіальних громадах.....	25
Білоус Р. С., Настіна О.І. Компетенція територіальних громад у системі правового регулювання управління землею.....	28
Білоус О. С., Мельник О.Г. Теоретико-правовий аналіз ринку сільськогосподарського страхування в Україні.....	30
Кущенко О. В., Настіна О.І. Правове регулювання охорони об'єктів культурної спадщини в Україні: проблемні питання відчуження земельних ділянок.....	32
Кононюк П.О., Поляруш-Сафроненко С.О. Проблеми визначення поняття екологічна міграція.....	33
Бодрик О.М., Єфремова І.І. Договірні відносини в сфері аграрного виробництва.....	35
Ткаченко Т.Д., Мельник О.Г., Проблеми корупції в сфері земельних відносин в Україні: міжнародно-правовий аспект.....	36
Кавун М. О., Бровко Н.І. Роль і місце правових цінностей в структурі правосвідомості працівників аграрної сфери.....	38
Мойсеєнко В. В., Бровко Н.І. Екологічне інформаційне забезпечення як засіб реалізації доступу до екологічної інформації.....	40
Мукоїда І. І., Обіюх Н.М. Особливості правового режиму земель курортів.....	42
Горлова Д. В., Обіюх Н.М. Принципи екологічного управління у сфері поводження з добривами та пестицидами: правовий аспект.....	45
Власенко І.В., Обіюх Н.М. Правова характеристика дозвільних процедур у сфері природокористування.....	47
Мацюк О.С., Єфремова І.І. Організація аграрного виробництва суб'єктами аграрного виробництва.....	49
Максимчук В.В., Бровко Н.І. Місце екологічних прав у глобальному інформаційному суспільстві.....	50
Гарнага П.Є., Пахомова А.О. Комплекс заходів щодо стимулювання розвитку органічного фермерства на основі досвіду зарубіжних країн.....	52
Пахомова А.О., Шевченко Л. О. Досвід розвитку інноваційної діяльності аграрної сфери провідних країн світу.....	53
Сігал Є. Є., Пахомова А.О. Форми сільськогосподарської дорадчої діяльності зарубіжних країн.....	55
Снігур А.О., Сокиринська О.А. Правові аспекти поняття наукової діяльності в аграрній сфері.....	56
Король О.О., Ломакіна І.Ю. Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правового регулювання.....	58
Сергєєв О.В., Бровко Н.І. Конституційно-правове регулювання переривання вагітності.....	59
Лехкодер М. В., Ломакіна І. Ю. Правове регулювання рослинництва в Україні та країнах ЄС.....	62

Кушнір Д.О., Нікітенко О.І. Правове регулювання безпеки в аграрній сфері.....64